

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete

Livet efter SiS

En kvalitativ undersökning om
socialsekreterares syn på eftervårds-
insatser för ungdomar efter SiS-hem

Författare: Shazia Nazari, Raluca
Geambasu

Handledare: Mikael Bengtsson

Examinator: Rickard Ulmestig

Lärosäte: Linnéuniversitetet Växjö

Termin: Hösttermin 2024

Kurskod: 2SA47e

Utbildningsprogram:

Socionomprogrammet

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Abstract

This study examines the perspectives and experiences of social workers involved in aftercare for youths with criminal backgrounds who have transitioned from SiS-homes in Sweden. Utilizing a qualitative approach with a purposive sampling method, eight social workers from municipalities of varying sizes were interviewed. The study explores how social workers identify risks and needs, develop relationships with youths, and tailor aftercare interventions to support sustainable behavioral change. The theoretical framework combines the transtheoretical model, ecological systems theory, and relational theory to analyze the dynamic interplay between individual development, environmental factors, and professional relationships. Findings highlight the significance of individualized interventions, the role of trust in social worker-youth relationships, and the need for collaborative efforts to mitigate the risk of recidivism. The study underscores the importance of a comprehensive and adaptive approach to aftercare, aiming to facilitate successful reintegration and long-term positive outcomes for youths.

Keywords: Aftercare, juvenile offenders, social work, risk assessment, SiS-homes, recidivism, youth rehabilitation

Nyckelord: Eftervård, Ungdomsbrottslingar, Socialt arbete, Riskbedömning, SiS-hem, Återfall i brott, Ungdomshabilitering.

Författarnas tack

Vi vill uttrycka vår djupa tacksamhet till de personer som deltog i intervjuerna och generöst delade sina erfarenheter, vilket har varit värdefullt för denna studie. Vi riktar också ett varmt tack till vår handledare Mikael Bengtsson för hans tålamod, engagemang, stöd och mycket betydelsefulla återkoppling samt till Caroline Ärleskog för hennes bidrag både under uppsatsens inledande och slutande faser. Slutligen vill vi tacka varandra för det stöd och samarbete som har hjälpt oss genom denna intensiva och lärorika resa.

Innehållsförteckning

<i>Innehållsförteckning</i>	5
1 Inledning	1
1.1 Problembakgrund	1
1.2 Problemformulering	4
1.3 Syfte.....	6
1.4 Frågeställningar	6
1.5 Begrepp	7
1.5.1 SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth)	7
1.5.2 BBIC (Barns Behov i Centrum)	7
1.5.3 RBM (Risk-Behov-Mottaglighet)	7
1.5.4 MST (Multisystemisk terapi)	7
1.5.5 Ett nytt vägval och KSL (Kriminalitet Som Livsstil).....	8
2 Tidigare forskning	8
2.1 Föräldrarnas övervakning, skolmiljön och ungdomarnas risk för kriminalitet.....	9
2.2 Utmaningar och stöd för ungdomar efter samhällsvård.....	10
2.4 Insatser för ungdomar i eftervården efter SiS-hem.....	12
2.4.1 Individuella insatser.....	12
2.4.2 Familjeinriktade insatser	13
3 Teori	13
3.1 Transteoretiska modellen.....	14
3.2 Utvecklingsekologisk teori	15
3.3 Relationell teori	18
4 Metod	20
4.1 Val av metod.....	20
4.1.1 Kvalitativ forskningsmetod	20
4.1.2 Semistrukturerade intervjuer	20
4.1.3 Urval.....	21
4.1.4 Datainsamlingsmetod	22
4.2 Analysmetod	23
4.3 Forskningsetiskt förhållningssätt.....	25
4.4 Arbetsfördelning.....	27
4.5 Metoddiskussion.....	27
5 Resultat och analys	29
5.1 Eftervårdens utmaningar: Hantering av risker och behov	30
5.1.1 Socialsekreterarnas verktyg för kartläggning av behov och risker	30

5.1.2	Ungdomars risker och behov av sociala relationer i eftervård.....	33
5.2	Åtgärder för att främja bestående förändring i eftervården.....	36
5.2.1	Anpassade insatser och stöd för ungdomar i eftervården.....	37
5.2.2	Relation till socialsekreterare	41
5.3	Faktorer för bestående förändring.....	44
5.3.1	Ungdomens motivation och delaktighet.....	44
5.3.2	Tydliga mål och struktur	46
6	<i>Slutsats och diskussion</i>	48
7	<i>Referenslista</i>.....	53

Bilagor

Bilaga 1 – Informationsbrev

Bilaga 2 – Samtyckesblankett

Bilaga 3 – Intervjuguide

Bilaga 4 – Figur 1

Bilaga 5 – Figur 2

1 Inledning

Sociala interventioner inom socialt arbete har kritiserats för att ibland vara orealistiska eller sakna tillräcklig teoretisk och empirisk grund (Soydan & Vinnerljung, 2002, s. 170–171). Kritiken väcker frågor om insatsernas faktiska effektivitet och långsiktiga resultat (Socialstyrelsen, 2011, s. 19). Ett särskilt problem är den höga återfallsfrekvensen bland ungdomar som begått brott, vilket pekar på brister i eftervården (Pettersson, 2023, s. 99–102). Dessa brister pekar på att eftervården i sin nuvarande form inte tillräckligt tillgodoser ungdomars behov. Trots de insatser som görs kvarstår många utmaningar, vilket tydligt understryker vikten av att anpassa eftervården efter varje ungdoms individuella utvecklings- och förändringsprocesser. För att effektivt stödja deras återintegrering i samhället krävs insatser som inte bara är individanpassade utan också beaktar den föränderliga och ofta komplexa vägen mot förändring som varje ungdom genomgår. Denna studie strävar efter att öka förståelsen för hur sociala interventioner kan bli mer effektiva och långsiktigt stödja ungdomars positiva utveckling. Med positiv utveckling avses här ungdomars förmåga att minska risken för återfall i kriminalitet, stärka sina relationer med familj och samhälle, samt att utveckla en självständig och stabil livssituation.

1.1 Problembakgrund

Sociala problem är inte statiska utan förändras över tid och i olika historiska, kulturella och politiska sammanhang. Detta gäller både samspelet mellan struktur och individ samt rimliga lösningar. Samhällets syn på vad som anses vara "ungdomsproblem" och hur dessa hanteras har varierat historiskt (Vogel, 2012, s.14). Faktorer som klass, kön och etnicitet har länge påverkat hur ungdomars problem definieras och bemöts. Trots detta förblir frågor om ungdomars utveckling och deras interaktion med samhällsstrukturer fortfarande viktiga och relevanta inom socialt arbete.

Enligt den auktoritär-pedagogiska modellen, som beskrivs av Wiberg (1976, s. 131-136), belönades ungdomar för att uppfylla krav och bestraffades om de inte gjorde det. Modellen var strikt och kontrollerande, där auktoritet var central, och dessutom sågs barnavården som ett sätt att disciplinera ungdomar från lägre samhällsklasser (Vogel, 2012, s. 14). I kontrast till detta har synen på ungdomsvård idag förändrats, och en mer förtroendebaserad och stödjande metod betonas, vilket i sin tur återspeglar ökad social tillit i de nordiska länderna (Andreasson, 2017, s. 8–9). Trots detta påminner SiS-hemmets (Statens institutionsstyrelse) funktion om den från 1800-talet, eftersom fokus låg både på rehabilitering och på att skydda samhället (Enell, Gruber & Vogel, 2018, s. 25–26). Statens institutionsstyrelse (SiS, 2022) är en statlig myndighet som ansvarar för tvångsvård av ungdomar med allvarliga psykosociala problem samt vuxna med missbruksproblematik. SiS driver särskilda ungdomshem för ungdomar med kriminalitet, missbruk och psykisk ohälsa, baserat på beslut från socialtjänsten eller domstolar.

Enligt UNICEF (2023) var Sverige först i världen med att förbjuda kroppslig bestraffning av barn år 1979, vilket innebär att barn inte får utsättas för fysisk bestraffning eller kränkande behandling (FB 6:1). Förbudet understryker att barn, precis som vuxna, har rätt till skydd mot våld. Hofer (2000, s. 62) menar att detta reflekterar en större förändring i Sverige de senaste 150 åren, som resulterat i en betydlig minskning av fysiskt våld. År 1902 fick sociala myndigheter sin första roll i brottmål, där domstolar kunde överlämna unga till vård (Tärnfalk, Alm & Kaldal, 2022, s. 8). Lagstiftningen har också balanserat samhällsskydd och skydd av unga.

Även om synen på ungdomsvård har förändrats över tid, att våldet minskat och att kontrollen på SiS-hem blivit mindre strikt, visar forskning från de senaste 50 åren att återfall i ungdomskriminalitet fortfarande är högt. Detta tyder på att de genomförda förändringarna inte har haft den långsiktiga effekt som avsetts. För att förstå varför detta är fallet och hur effekterna av tidigare insatser fortfarande har relevans, kan äldre forskningsstudier ge viktiga insikter. Wibergs (1976, s. 195–200) studie, som ingår i den så kallade

Råbyundersökningen, visade att återfallsfrekvensen bland ungdomar ökade över tid efter utskrivning från SiS-hem. Efter ett år hade 53 procent undvikit återfall i kriminalitet, men efter två år var siffran endast 27 procent, och efter tre år återstod endast 12 procent utan återfall. Detta indikerar att de långsiktiga effekterna av de insatser som gjordes under den slutna ungdomsvården inte varit tillräckliga för att förebygga återfall i brott på lång sikt.

Trots att 1980 års socialtjänstreform syftade till att förbättra insatserna för ungdomar, konstaterar Levin (1997, s. 18) att resultaten för ungdomar på SiS-hem inte har förbättrats nämnvärt. Hans forskning visar att endast 30 procent av ungdomarna på SiS-hem lyckades undvika återfall i kriminalitet, vilket pekar på att de långsiktiga effekterna av reformen inte var tillräckliga för att minska återfallsrisken på längre sikt. Forskning från de senaste decennierna understryker att problemen med eftervården kvarstår. Bengtsson m.fl. (2018, s. 13–15) visar att ungdomar som får fortsatt stöd efter myndighetsåldern har bättre förutsättningar att övergå till vuxenlivet och har en större chans att undvika återfall i brott. Den nyare studien bekräftar att ungdomar i större utsträckning behöver långsiktigt stöd för att bryta den kriminella livsstilen. Samtidigt pekar flera forskare, inklusive Levin (1997), Wiberg (1976) och Hedenström (2014) på att eftervårdsinsatser har varit otillräckliga de senaste decennierna, vilket väcker frågor om eftervårdens verkliga effektivitet och om strukturella problem som kan hindra ungdomar från att bryta med kriminalitet på lång sikt.

Trots att SiS-hem arbetar för att säkerställa ungdomars rättigheter och involvera dem i behandlingsplaner (SiS, 2023), kritiseras de för vårdbrister av IVO (2023). Vidare visar Rapporten från Acta Publica (2023) att 72 procent av ungdomarna återfaller i brott inom fyra år. Detta belyser de stora svårigheterna med att åstadkomma långsiktiga förändringar. Dessutom är övergången till vuxenlivet särskilt svår för de ungdomar som lämnar SiS-hemmen, och samhällsstödet vid utslussning är ofta otillräckligt (Hedenström, 2014, s. 59–63). Ytterligare, ungdomar från utsatta områden

återvänder ofta till negativa umgängeskretsar, vilket ökar risken för återfall i kriminalitet (Sarnecki, 2017, s. 82–83).

Debatten kring ungdomsbrottslighet och eftervård väcker därför viktiga frågor om hur socialtjänst och socialnämnd ser på förändringsprocesser och mål för eftervård. Regeringskansliet (2024) betonar behovet av förebyggande insatser och stöd, medan Estrada (1999, s. 6) framhåller att ungdomar både är sårbara och hänsynslösa, vilket påverkar socialsekreterares bedömningar av risker och behov. Vidare har vårdbehandlingarna på SiS-hem utvecklats från auktoritär kontroll till förtroendebaserat stöd (Andreasson, 2017, s. 8-9).

Trots detta kvarstår det höga återfallsfrekvenser, där många ungdomar återvänder till kriminalitet efter dygnsvård (Acta Publica, 2023). Detta leder till nya frågor om hur socialsekreterare bedömer insatserna och vad som krävs för långsiktig förändring som leder till ett självständigt liv utan kriminalitet.

1.2 Problemformulering

Enligt Vogel (2012, s. 15–17) har placerade ungdomar en komplex problematik präglad av missbruk, kriminalitet och psykisk ohälsa, både från hemmiljön och de sammanhang de befinner sig i. En rapport visar att ungdomar ofta återinträder i kriminalitet och missbruk efter sådan samhällsvård (Lindquist, 2023, s. 32-33). Ungdomar beskrivs som både sårbara och hänsynslösa, vilket påverkar hur socialsekreterare bedömer deras risker och behov (Estrada, 1999, s. 6). Detta väcker frågor om voluntarism och determinism, som Meeuwisse & Swärd (2013, s. 99–100) diskuterar, det vill säga om ungdomar ska ses som ansvariga för sina handlingar eller om deras beteende i större grad är en följd av sociala omständigheter. De understryker också vikten av att utveckla processen för placering och eftervård, med ett särskilt fokus på att balansera behovet av både samhällsskydd och vård för att förebygga återfall i brottslighet.

Bengtsson (2018, s. 16) påpekar att stödstrukturer och utveckling av resiliens är avgörande faktorer för unga som lämnar institutionsvård. Dessa ungdomar

står inför en rad utmaningar när de ska genomföra övergången till ett självständigt liv, en process som kan vara särskilt svår för dem som har vuxit upp inom vård och behandling. Övergången till vuxenlivet innebär stora förändringar och påfrestningar för alla ungdomar, men för dem som har varit placerade i institution är behovet av stöd ofta större.

Tidigare forskning har visat att det samhällsstöd som erbjuds under utslussningen ofta är otillräckligt och inte anpassat för att möta dessa ungdomars specifika behov (Hedenström, 2014, s. 59–63). Insatserna för dessa ungdomar varierar både i karaktär och effekt, vilket kan påverka deras förmåga att etablera sig i vuxenlivet och skapa en stabil framtid (Pettersson, 2018, s. 165; Hedenström, 2014, s. 59–63; Brännström m.fl., 2016; Johansson & Kangasvieri, 2015; Lindblom, 2018; Henggeler, 2016; Sundell m.fl., 2008). Detta kan anses peka på en betydande brist i systemet, där samhället, trots det stora behovet, misslyckas med att erbjuda tillräckligt konkreta och långsiktiga stödåtgärder för att möta ungdomarnas behov på ett effektivt sätt.

För att ungdomarna ska kunna utveckla den resiliens och självständighet som krävs, kan det anses att stödstrukturerna behöver utvecklas. Tidigare forskning belyser flera aspekter av eftervård för ungdomar, såsom socialsekreterares utvärdering av risker och behov (Sundell m.fl., 2008; Åström, 2016; Hau & Smedler, 2011a), samt bristen på organiserat stöd efter placering (Bengtsson m.fl., 2018). Vidare framhålls familjens betydelse i ungdomars förändringsprocesser och vikten av att stärka familjebanden för att minska risken för kriminalitet (Pettersson, 2018; Stattin, 2001). Forskning visar också att en stödjande skolmiljö kan minska problematiskt beteende, medan negativa skolupplevelser kan öka kriminalitetsrisken (Stewart, 2003).

Dock har vi inte funnit någon tidigare forskning om socialsekreterares perspektiv och erfarenheter av eftervårdsarbete och dess anpassning till ungdomars förändringsprocesser. Denna kunskapslucka är viktig att undersöka, eftersom socialsekreterares erfarenheter kan bidra till mer effektiva insatser som minskar risken för återfall i kriminalitet. Vår studie

syftar till att bidra till att fylla denna kunskapslucka genom att undersöka socialsekreterares arbete med eftervård för ungdomar mellan 13 och 19 år med kriminell bakgrund. Studien riktar in sig på hur de identifierar risker och behov, samt hur deras relationer och stödinsatser tillsammans påverkar ungdomarnas förändringsprocess mot ett liv utan kriminalitet.

För att bidra till att öka förståelsen kring denna kunskapslucka använder vi oss av den transteoretiska modellen (Prochaska & DiClemente, 1982, 1992), som belyser hur socialsekreterare anpassar insatser baserat på ungdomarnas förändringsstadium. Vi tillämpar även den utvecklingsekologiska teorin (Bronfenbrenner, 1979), som belyser hur omgivningen, som familj och skola, påverkar ungdomars utveckling och förändring. Slutligen tar vi hjälp av den relationella teorin (Simmel, 1971; Sjögren, 2018), som betonar vikten av tillitsfulla relationer i förändringsprocessen. Tillsammans ger dessa teorier en helhetsförståelse för hur socialsekreterare kan stödja ungdomars utveckling och minska återfall i kriminalitet.

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att beskriva och förstå hur socialsekreterare som arbetar med ungdomar som har en kriminell bakgrund uppfattar och tillämpar eftervårdsinsatser. Fokus ligger på att analysera hur deras perspektiv och det relationella arbetet, inklusive tillitsskapande och relationsbyggande, kan stödja ungdomarnas förändringsprocess mot ett liv utan kriminalitet och bidra till en långsiktig gynnsam utveckling.

1.4 Frågeställningar

- Vilka risker och behov anser socialsekreterare vara väsentliga att identifiera i eftervården i relation till ungdomens förändringsprocess och hur går de tillväga för att göra det?
- Vad är det eftervården behöver innehålla för att bidra till ungdomarnas förändringsprocesser och vilken betydelse ges till socialsekreterares relation till ungdomen i detta sammanhang?

- Hur kan eftervårdsinsatser, utifrån ett socialsekreterarperspektiv, bidra till att stödja och forma ungdomars förändringsprocesser mot ett liv utan kriminalitet?

1.5 Begrepp

1.5.1 SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth)

SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth) är ett verktyg för att bedöma risken för våldsamt eller allvarligt kriminellt beteende hos ungdomar i åldern 12–18 år (Socialstyrelsen, 2022). SAVRY inkluderar 24 riskfaktorer, som bland annat tidigare våldsamt beteende och impulsivitet, samt 6 skyddsfaktorer, såsom prosociala aktiviteter och socialt stöd.

1.5.2 BBIC (Barns Behov i Centrum)

BBIC (Barns Behov i Centrum) är ett systematiskt arbetssätt inom socialtjänsten som syftar till att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn och unga (Socialstyrelsen, 2023, s. 19, 34–36).

1.5.3 RBM (Risk-Behov-Mottaglighet)

RBM-modellen (Risk-Behov-Mottaglighet) (Andrews & Bonta, 2007, s. 3; Andrews m.fl., 1990, s. 19–52) används för att förstå och behandla kriminellt beteende med fokus på psykologiska faktorer snarare än enbart statistiska data. Modellen bygger på tre principer det vil säga Risk, som innebär att insatserna ska anpassas efter individens risknivå för återfall i brott. Vidare fokuserar Behov på att identifiera och adressera kriminogena faktorer bakom normbrytande beteende. Dessutom betonar Mottaglighet vikten av att anpassa insatserna efter individens förutsättningar, som ålder och kognitiv funktion, för att behandlingen ska vara effektiv (Andrews & Bonta, 2017, s. 178).

1.5.4 MST (Multisystemisk terapi)

MST (Multisystemisk terapi) är en evidensbaserad öppenvårdsmetod för ungdomar mellan 12 och 17 år med hög risk för normbrytande och antisocialt beteende. Metoden, baserad på forskning om riskfaktorer och

Bronfenbrenners ekologiska systemteori, fokuserar på att minska riskfaktorer genom att engagera ungdomens omgivning, såsom familj, skola och vänner, för att främja långsiktiga förändringar (Socialstyrelsen, 2021, s. 50; Henggeler, 2016, s. 514–515).

1.5.5 Ett nytt vägval och KSL (Kriminalitet Som Livsstil)

Ett nytt vägval är ett program som syftar till att förebygga kriminalitet och minska återfall i brott bland ungdomar i riskzonen för kriminalitet. Programmet fokuserar på att identifiera och förändra kriminella tankemönster. Insatsen genomförs individuellt i öppenvård eller i grupp på institutioner och innehåller 15–30 träffar (Socialstyrelsen, 2019).

2 Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning relaterad till stöd och insatser för ungdomar med kriminell bakgrund. Forskningen inkluderar eftervårdens betydelse för ungdomars övergång till självständighet samt hur föräldrarnas övervakning och skolmiljön kan påverka risken för kriminalitet. Dessutom behandlas kartläggning av risker och behov genom verktyg som SAVRY och RBM-modellen. Avslutningsvis behandlas olika behandlingsmetoder och deras effektivitet i att förebygga återfall och främja ungdomars utveckling.

För att hitta relevanta studier användes databaser som Onesearch, SwePub, Google Scholar och Sage Journals. Eftersom få studier direkt berörde ämnet breddades sökningen till relaterade områden. Sökord som användes var bland annat socialt arbete, eftervård för unga, kriminalitet, riskbedömningar och behandlingsmetoder, samt engelska termer som juvenile offenders och aftercare. Sökorden kombinerades för att identifiera de mest relevanta artiklarna. Vidare presenteras tidigare forskning om olika dimensioner av eftervård för ungdomar med kriminell bakgrund. Avslutningsvis är viss tidigare forskning i detta avsnitt äldre, eftersom vi inte har kunnat hitta nyare studier inom området.

2.1 Föräldrarnas övervakning, skolmiljön och ungdomarnas risk för kriminalitet

Enligt Pettersson (2018, s. 166) betonar både SiS-institutionernas ungdomsvård och socialtjänsten vikten av familjen i de ungas liv, och ser behovet av att arbeta med de problem som kan finnas i familjen snarare än att uppmana till ett avståndstagande från den. Detta familjefokuserade arbetssätt är särskilt betydelsefullt med tanke på att många ungdomar uttrycker hur viktiga deras familjemedlemmar är för deras vilja och förmåga att förändra sina liv. Ungdomarna visar en stark medvetenhet om att deras handlingar har skadat familjerelationerna och uttrycker att utan förändring riskerar de att orsaka ytterligare smärta för sina närstående.

Vidare anser ungdomarna att stöd från familjen är en avgörande faktor för att de ska lyckas förändra sina liv, men att återuppbygga och hålla kontakten behöver inte innebära att de bor med familjen eller i samma stad. Inom arbetet talas därför om att "jobba hem" ungdomarna, vilket innebär att man aktivt arbetar för att stärka deras familjeband, oavsett var de bor (Pettersson, 2018, s. 166). Många ungdomar önskar återvända hem och längtar efter närhet till både föräldrar och syskon, medan andra ser ett behov av att starta om på en ny plats. Även de som vill börja om på en annan ort betonar att separationen från familjen kan bli en ensam och utmanande process, trots att de tror att det är nödvändigt för att skapa en varaktig förändring (Pettersson, 2018, s. 166).

Stattin (2001, s. 3009–3013) betonar, i en internationell forskningsartikel, att det finns en allmän samsyn bland många forskare kring vikten av att föräldrar är medvetna om sina barns aktiviteter utanför hemmet. Dessutom uppmanas föräldrarna till att få insyn i barnens fritidsaktiviteter, följa barnets beteende, vara medvetna om vilka vänner de umgås med samt veta var barnen befinner sig. Vidare diskuteras föräldrars övervakning men även betydelsen av värme, kommunikation och tillit.

Stattin (2001, s. 3009–3013) påpekar även att föräldrakontroll ofta är ineffektiv under ungdomsåren, delvis eftersom ungdomar i övergångsperioden mellan barndom och vuxenliv blir alltmer självständiga. Under denna tid sker deras aktiviteter ofta utanför hemmet och utom föräldrarnas synfält. Studien visar att föräldrar med god insyn i sina barns fritidsaktiviteter utanför hemmet har barn som tenderar att visa på mindre kriminellt beteende. Dessutom visar studien på att dessa barn också har färre depressiva symptom och bättre självkänsla. Vidare menar Stattin (2001, s. 3009–3013) att ungdomar med starka relationer till föräldrarna har en mindre tendens att söka sig kriminella umgängeskretsar, medan de med svagare relationer till sina föräldrar visar sig vara mer benägna att göra det.

Vidare har Stewart (2003, s– 595–598) genomfört en forskningsstudie i England som skulle undersöka på vilket sätt skolrelaterade samt individuella faktorer kan påverka skillnader i skolbeteendet. Studiens resultat bekräftade att ungdomar som är aktivt delaktiga i skolan samt har en stödande skolmiljö löper en lägre risk för ett problematiskt beteende i skolan. Dessutom betonar studien vikten av att beakta både skolrelaterade och individuella aspekter för att förstå orsakerna till avvikande beteenden bland ungdomar i skolan.

2.2 Utmaningar och stöd för ungdomar efter samhällsvård

Bengtsson m.fl. (2018, s. 13–15) framhåller att stödet ungdomar får från tidigare familjehem eller släktingar efter placering kan variera stort. Vidare påpekar Sallnäs och Vinnerljung (2009, s. 187) att samhällsvård ofta leder till negativa konsekvenser för barn och unga, vilket kan påverka deras framtida möjligheter. Detta inkluderar låga skolresultat, begränsad utbildning, svårigheter med självförsörjning, ökad risk för psykisk ohälsa och självmord. Dessutom är tonårsföräldraskap vanligare bland denna grupp. Många ungdomar oroar sig också för att bli isolerade och för att sakna

praktiskt och emotionellt stöd, vilket gör insatser som rör ekonomi, boende och arbete särskilt viktiga.

Flera studier betonar vikten av att socialtjänsten tillhandahåller rätt stöd under övergången till självständighet. Bengtsson m.fl. (2018, s. 13, 14, 16) och Glynn m.fl. (2018, s. 18–19) lyfter fram betydelsen av att ungdomarna får hjälp för att kunna bli självförsörjande. Gradvisa och långsiktiga utslusningsinsatser med stödpersoner upplevs som tryggare för ungdomarna. Samtidigt framhålls brister i det samhällsstöd som erbjuds under denna period, vilket behöver förbättras (Hedenström, 2014, s. 59–63). Även Höjer och Sjöblom (2011a, s. 26) beskriver att ungdomar som lämnar dygnsvård ofta upplever ett otillräckligt stöd från vuxna och att socialtjänsten inte alltid följer upp dem efter avslutad placering

Vidare visar Höjer och Sjöblom (2011a, s. 29–30) att ungdomar som lämnar vården ofta känner oro för sin ekonomi och framtid. De kan ha svårt att planera sin ekonomi och tvekar inför att börja studera av rädsla för skuldsättning. Oro över att behöva klara sig själva, både praktiskt och emotionellt, är vanligt. De ungdomar som lyckades mest hade en betydelsefull vuxen i sitt nätverk, exempelvis en fosterförälder, kontaktperson eller biologisk förälder (Höjer och Sjöblom, 2011a, s. 27–28).

2.3 Individanpassad rehabilitering och bedömning av risk för återfall i brott

Hau och Smedler (2011a, s. 419) diskuterar vikten av individanpassade bedömningar och deras roll i rehabilitering och minskning av återfall i brott. En studie över 18 månader visade att 50 procent av ungdomarna återföll i brott, vilket lyfter fram behovet av noggrant utförda, kvalificerade riskbedömningar. De betonar också vikten av att prioritera individuellt utformade behandlingar istället för standardiserade evidensbaserade program för att öka chanserna till framgångsrik rehabilitering. Hau och Smedler (2011b, s. 87) framhåller att rehabiliteringsprogram ofta inte möter behoven

hos grupper med olika risknivåer och betonar vikten av individuella riskbedömningar för framgångsrik behandling.

Flera studier betonar vikten av evidensbaserade verktyg och modeller för att förutsäga återfall i brott och optimera rehabilitering av unga brottsdömda. Åström (2016, s. 7) beskriver att SAVRY kan bidra till att bättre förutsäga återfall i allvarliga brott och stötta bedömningen av ungdomars behov och risker. Verktyget underlättar även anpassningen av insatser, vilket kan minska återfallsfrekvensen bland unga. Vidare menar Starfelt Sutton m.fl. (2020, s. 18–19) att RBM-modellen har en central roll inom rehabilitering och att attityder som stödjer en kriminell livsstil är dynamiska och möjliga att förändra. Vidare kan ett fungerande samarbete stärka klienternas tillgång till stöd och främja deras mottaglighet för behandling (Starfelt Sutton m.fl., 2020, s. 18–19).

Tidigare baserades bedömningar på erfarenhet, men idag används evidensbaserade verktyg för ökad precision (Andrews & Bonta, 2007, s. 3–4). Behandlingen anpassas efter risknivå, där högriskindivider får mer intensiv behandling (Dowden & Andrews, 2000, s. 449). Dessutom menar Lipsey (2009, s.126) att personer med allvarligare kriminella problem kan reagera mer positivt på rehabiliteringsinsatser än de med mindre omfattande problem.

2.4 Insatser för ungdomar i eftervården efter SiS-hem

I detta avsnitt presenterar vi tidigare forskning om individuella och familjeinriktade insatser för ungdomar som får eftervård efter placering på SiS-hem och har en kriminell bakgrund.

2.4.1 Individuella insatser

Johansson och Kangasvieri (2015, s. 25) menar att ungdomarna efterfrågade mer konkreta åtgärder, såsom sysselsättning i form av jobb, praktik eller

fritidsaktiviteter. Många av ungdomarna hade inget annat att återvända till än den kriminella miljön de ville lämna, särskilt de som nyligen frigivits från fängelse. I samband med detta visar Lindblom (2018, s. 35–37) att KSL (kriminalitet som livsstil), ett kognitivt behandlingsprogram, minskar kriminellt tänkande och återfallsfrekvens hos deltagarna genom individuell behandling.

2.4.2 Familjeinriktade insatser

Flera studier undersöker familjeinriktade insatser och behandlingsmetoder ur ett psykologiskt perspektiv. MST är en av de mest utforskade insatserna för ungdomar med beteendeproblem och har visat sig effektiv i internationella studier (Henggeler, 2016, s. 518–523). Behandlingen är individanpassad och flexibel för att möta ungdomens specifika behov (Henggeler, 2016, s. 516). Trots positiva resultat visade Sundell m.fl. (2008, s. 550) att MST inte var mer effektiv än andra metoder i Sverige, även om det minskade antisocialt beteende. En amerikansk studie av Boxer m.fl. (2015, s. 26) fann en viss minskning av återfall bland unga i kriminella nätverk, men betonar att olika behandlingsstrategier krävs för olika grupper för att uppnå positiv utveckling.

Den tidigare forskningen är relevant för vår studie, eftersom den belyser faktorer som påverkar ungdomarnas förändringsprocesser i eftervården. Dessa faktorer inkluderar stöd i övergången till självständighet, familjens engagemang, skolmiljöns betydelse och behovet av individanpassade risk- och behovsbedömningar. Dessa teman relaterar till vårt fokus på socialsekreterares arbete och hur de stödjer ungdomarna som lämnar SiS-hem.

3 Teori

I detta avsnitt presenteras tre teorier som belyser olika aspekter av förändringsprocesser såsom den transteoretiska modellen, som beskriver

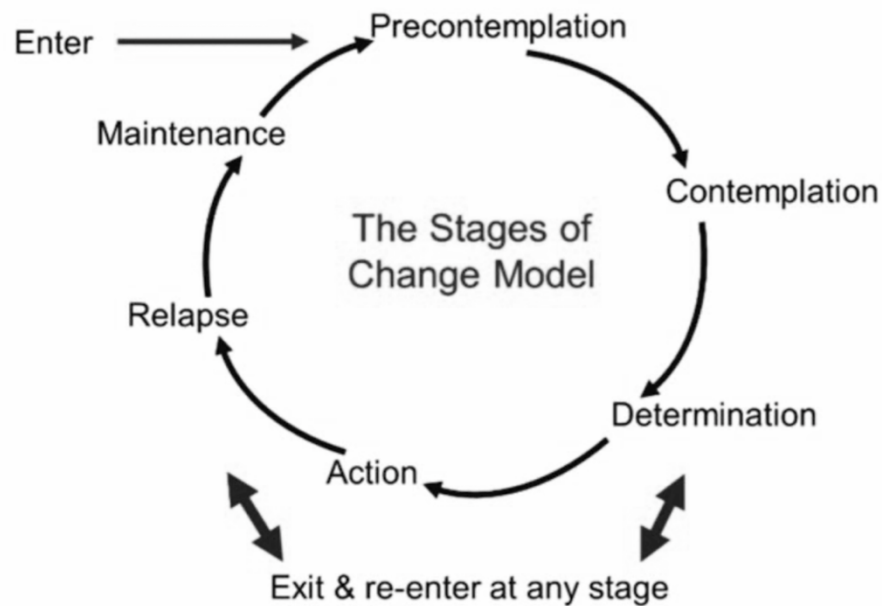

stadier av individuell beteendeförändring. Vidare redogörs för Simmels och Sjögrens relationella teorier, som betonar relationernas roll i förändring. Dessutom presenteras Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori, som lyfter fram samspelet mellan individen och omgivande miljöer.

3.1 Transteoretiska modellen

Prochaska och DiClemente (1982, s. 276–287) utvecklade den transteoretiska modellen, som beskriver hur individer genomgår fem stadier i en förändringsprocess. Deras motivation och benägenhet att genomföra förändring ökar gradvis när de rör sig genom dessa stadier. Ursprungligen betraktades processen som en linjär progression; dock har modellen senare utvecklats till en cyklisk form, eftersom förändringsprocessen ofta innebär att individer tar steg både framåt och bakåt (Figur 1). Återfall är vanliga och ses som tillfälliga uppehåll snarare än misslyckanden, vilket bidrar till individens framtida planering (Prochaska & DiClemente, 1982, s. 276–287).

Vidare beskriver Prochaska, DiClemente och Norcross (1992, s. 1103–1104) fem förändringsstadier. För det första kännetecknas "Precontemplation" (förnekelsestadiet) av att individen är omedveten om problemet och saknar avsikt att påbörja en förändringsprocess inom de närmaste sex månaderna. Därefter, i "Contemplation" (begrundandestadiet), blir individen medveten om problemet och börjar överväga att påbörja förändringen inom en sexmånadersperiod. I nästa steg, "Preparation" (förberedelsestadiet), har individen för avsikt att genomföra förändringen inom kort och har redan tagit konkreta steg mot målet. Efter detta följer "Action" (handlingsstadiet), där individen aktivt är engagerad i förändringsprocessen och har genomfört förändringen under en period kortare än sex månader. Slutligen når individen "Maintenance" (vidmakthållandestadiet), där fokus ligger på att bibehålla de nya vanorna i över sex månader.

Figur 1. Förändringsprocessen enligt Prochaska & diClemente (1982)

Med stöd av denna teori har denna studie undersökt hur socialsekreterares insatser kan anpassas till ungdomars förändringsstadier, genom Prochaska och DiClementes (1982) transteoretiska modell. Fokus har varit på hur socialsekreterare fattar beslut om lämpliga insatser baserat på ungdomarnas aktuella stadium i förändringsprocessen.

3.2 Utvecklingsekologisk teori

Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (1979) fokuserar på hur mänsklig utveckling påverkas av olika nivåer av omgivningen, som beskrivs som mikro-, meso-, exo- och makrosystem (Figur 2) (Andersson, 1986). Enligt teorin sker utvecklingen genom individens interaktion med dessa system, där varje nivå av omgivningen har en specifik påverkan på individens utveckling. Bronfenbrenner (1979, s. 3) betonar att människan lever i ständig interaktion med sin omgivning, vilket innebär att miljön där individen växer upp inte bara formar individen utan också påverkar hur omgivningen uppfattar denne. Han beskriver utvecklingen som en ömsesidig anpassning mellan individen och de föränderliga miljöerna, där relationer

mellan dessa miljöer och de större samhälleliga sammanhangen också har betydelse för utvecklingsprocessen (Bronfenbrenner, 1979, s. 21).

Dessutom beskriver Bronfenbrenner (1979, s. 22) att ett mikrosystem är ett mönster av aktiviteter, roller och interpersonella relationer som individen upplever i en specifik miljö med särskilda fysiska och materiella egenskaper. Vidare består ett mesosystem av relationerna mellan två eller flera miljöer där individen aktivt deltar (Bronfenbrenner, 1979, s. 25). Till exempel för ett barn, relationerna mellan hem, skola och kamratgrupp i närområdet, eller för en vuxen, mellan familj, arbete och socialt liv. Dessutom stärks utvecklingspotentialen i ett mesosystem när det finns indirekta kopplingar mellan miljöer som främjar ömsesidigt förtroende, en positiv inställning, enighet kring mål och en maktbalans som stödjer den utvecklande individen (Bronfenbrenner, 1979, s. 216). Emellertid menar Bronfenbrenner (1979, s. 216) att utvecklingspotentialen vid deltagande i flera miljöer beror direkt på hur enkelt och omfattande tvåvägskommunikationen mellan dessa miljöer är. Av särskild betydelse är att familjen inkluderas i kommunikationsnätverket (Bronfenbrenner, 1979, s. 216).

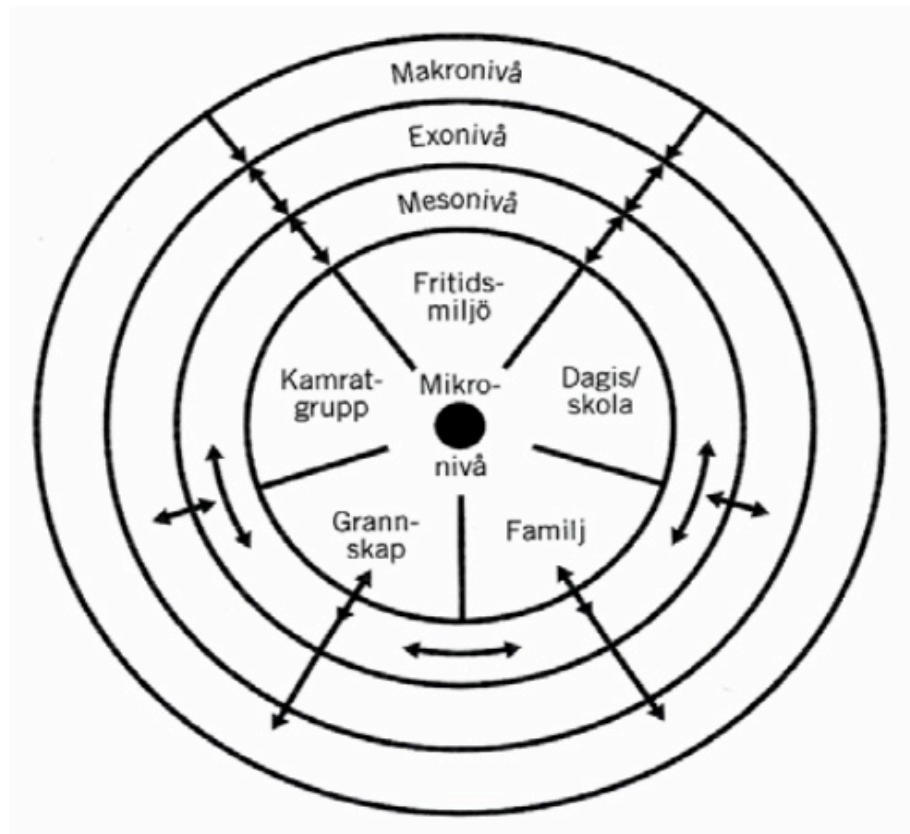
Vidare menar Bronfenbrenner (1979, s. 25) att exosystemet avser miljöer där individen inte är en aktiv deltagare, men där händelser kan påverka, eller påverkas av, vad som sker i de miljöer där individen befinner sig. Dessutom inkluderar detta system exempelvis föräldrarnas arbetsförhållanden och deras position på arbetsmarknaden, vilka kan ha indirekta effekter på individens utveckling. Även kommunala familjestödsinsatser, som ofta riktar sig mer till föräldrar än direkt till barnet, kan påverka barnets utveckling genom de förändringar som skapas i familjens dynamik och resurser (Andersson, 1986, s. 21).

Ytterligare ett system som tas upp är makrosystemet, vilket ligger utanför individens direkta miljö men verkar på en bredare, nationell eller kulturell nivå (Andersson, 1986, s. 29). Detta system påverkar indirekt individens verklighet i närmiljöerna genom att forma de strukturer och regler som styr

dessa miljöer. Exempelvis inkluderar makrosystemet politiska beslut som har påverkat utformningen av barnomsorg och skola, såsom lagar, styrdokument och läroplaner. Dessutom beskriver Bronfenbrenner (1979, s. 26) makrosystemet som en övergripande struktur som innefattar mönster och innehåll i lägre nivåers system, såsom mikro-, meso- och exosystem. Dessa system existerar inom en kultur eller subkultur och formas av de ideologier och trosföreställningar som ligger till grund för samhällets utformning. Därigenom skapar makrosystemet en ram för individens utveckling i olika miljöer.

Vidare argumenterar Bronfenbrenner (1979, s. 27) för att ekologiska övergångar fungerar både som en följd av tidigare utvecklingsprocesser och som en drivkraft för framtida utveckling. Dessa övergångar kan också ses som naturliga experiment, där utveckling kan studeras genom att analysera förändringar före och efter händelsen. Detta understryker att individens utveckling är nära sammanlänkad med den miljö där individen lever, och uttrycks genom interaktion med dess specifika kontext. Dessutom beskriver Bronfenbrenner (1979, s. 27) den mänskliga utvecklingen som en process där individen gradvis utvecklar en djupare, mer nyanserad och giltig förståelse av sin ekologiska omgivning. Samtidigt utvecklar individen både motivation och förmåga att delta i aktiviteter som antingen upprätthåller, förändrar eller omstrukturerar miljön till likvärdiga eller högre nivåer av komplexitet, både i form och innehåll.

Figur 2. Gunvor Anderssons (2002) tolkning av Bronfenbrenners (1979) modell för den utvecklingsekologiska strukturen.

Den utvecklingsekologiska teorin (Bronfenbrenner, 1979) har kompletterat studiens analys genom att belysa hur individens utveckling påverkas av den omgivande miljön, där känslomässiga och socioekonomiska faktorer fungerar både som risker och resurser.

3.3 Relationell teori

I denna studie används Simmels teori om social interaktion som grund för att förstå relationen mellan socialarbetare och klient. Simmel (1971, s. 43–44) beskriver utbyte som en av de mest grundläggande formerna av social interaktion, där varje möte innebär att något ges och tas. Detta utbyte omfattar inte bara varor utan även idéer, känslor och stöd, vilket gör det till en relevant utgångspunkt för att analysera relationen mellan professionella och klienter. I en sådan interaktion erhåller båda parter något nytt i utbyte

mot något de bidrar med, vilket i socialt arbete kan handla om förtroende, stöd och handlingar (Simmel, 1971, s. 43–44).

Relationen mellan socialarbetare och klient är en central del av socialt arbete som kan variera och anpassas beroende på det enskilda fallet. Vidare beskrivs relationen som tvådelad, dels en relation mellan individen och socialarbetaren, dels en relation mellan organisationen och medborgaren. Denna tvådelade relation belyser hur socialarbetare inte bara interagerar med klienter som individer, utan också representerar en organisation och dess mål. Här framstår relationen som ett organisatoriskt begrepp där klientens och socialarbetarens roller formas av organisatoriska ramar snarare än personliga egenskaper (Sjögren, 2018, s. 70–72).

En nära och tillitsfull relation lyfts fram som en nyckel till framgångsrikt socialt arbete. Gräsrotsbyråkraternas arbete kännetecknas av att bygga relationer som möjliggör detta utbyte, där interaktionen mellan socialarbetare och klient präglas av dimensioner som specialiseringsgrad, närhet och tid). Specialiseringsgraden avgör hur arbetsuppgifterna kan specificeras och hur tydligt målen kan definieras, vilket påverkas av samhälleliga och organisatoriska faktorer. Relationen präglas också av närhet och varaktighet, om möten sker ansikte mot ansikte eller på distans, samt hur långvariga och regelbundna interaktionerna är. Dessutom påpekas att ökat avstånd, både i tid och rum, gör det svårare för klienten att få sina önskemål hörda och att känna sig delaktig i processen (Sjögren, 2018, s. 70–72).

De valda teorierna är centrala för vår studie och ger en bred ram för att analysera socialsekreterarnas arbete med eftervårdsinsatser för ungdomar med kriminell bakgrund. Den transteoretiska modellen belyser, å ena sidan, hur förändringsprocesserna kan se ut för ungdomar som inleder förändring på SiS-hem och hur dessa processer kan utvecklas över tid. Å andra sidan, fokuserar den utvecklingsekologiska teorin på hur ungdomar påverkas av sin miljö, från familj och skola till samhällsnivå, och betonar vikten av samverkan mellan olika aktörer. Dessutom framhäver den relationella teorin,

i sin tur, tillitsfulla relationers betydelse för att möjliggöra förändring. Tillsammans bidrar dessa teorier till en förståelse av individens utveckling, miljöns påverkan samt relationernas roll i förändringsarbetet. Vår studie undersöker, vidare, hur socialsekreterare tillämpar dessa perspektiv för att stödja ungdomars utveckling och minska återfall i kriminalitet.

4 Metod

I detta kapitel redogörs för val av metod, analysmetod, etiska överväganden och metoddiskussioner.

4.1 Val av metod

I detta avsnitt redogörs för kvalitativ forskning, semistrukturerade intervjuer, datainsamlingsmetod, urvalsprocess och urval.

4.1.1 Kvalitativ forskningsmetod

Enligt Yin (2013, s. 15, 19) är kvalitativ forskningsmetod särskilt användbar eftersom den är flexibel och kan tillämpas i olika situationer. Vidare framhåller han att kvalitativ forskning syftar till att undersöka hur människor tolkar och ger mening åt sina erfarenheter i verkliga situationer. Denna forskningsmetod lyfter fram deltagarnas perspektiv och deras specifika sociala sammanhang, samtidigt som den kan bidra till att förstå komplexa sociala beteenden och deras bakomliggande orsaker. Metoden valdes för studien eftersom den ger en djupare förståelse av socialsekreterarnas perspektiv och deras erfarenheter av eftervårdsinsatser för att stötta ungdomar i att lämna kriminalitet.

4.1.2 Semistrukturerade intervjuer

I denna studie har det använts semistrukturerade intervjuer som enligt Bryman (2018, s. 563) tillåter att frågorna inte behöver ställas i samma ordning och ger möjlighet att ställa följdfrågor baserat på informanternas

svar. Denna metod ansågs mer lämplig för denna studie än andra alternativ, såsom enkäter eller observationer, eftersom den gav både struktur för att styra samtalet och flexibilitet för att fördjupa sig i intressanta områden som uppstod under intervjuerna. Detta möjliggör även en balans mellan struktur och flexibilitet. Genom en intervjuguide med förutbestämda frågeställningar kunde viktiga områden för studien täckas, samtidigt som informanterna fick frihet att uttrycka sina egna erfarenheter och perspektiv. Kvalitativa intervjuer utan förutbestämda frågor (Yin, 2013, s. 137–138) hade inte erbjudit samma möjlighet att fokusera på socialsekreterarnas specifika erfarenheter och perspektiv på eftervård för ungdomar med kriminell bakgrund.

4.1.3 Urval

I urvalsprocessen har det använts ett bekvämlighetsurval (Alvehus, 2019, s. 72), vilket innebär att beslutet har baserats på vad som är mest praktiskt genomförbart. Ett slumpmässigt urval i större skala hade varit att föredra för att öka studiens tillförlitlighet och bättre spegla den aktuella populationen populationen (Olsson & Sörensen 2011, s. 113). Bekvämlighetsurvalet valdes på grund av praktiska skäl som genomförbarhet, tidsramar och studiens nivå. På grund av hög arbetsbelastning har det varit svårt att hitta socialsekreterare som arbetar med eftervård för ungdomar som lämnar SiS-hem. Den begränsade tillgången på personal innebär att urvalet inte nödvändigtvis reflekterar hela den tänkta målgruppen, men det kan ändå vara representativt för de få som är tillgängliga inom området.

Vidare har specifika kriterier för informanternas kompetens fastställts för att säkerställa att det insamlade är relevant och baserat på praktisk erfarenhet. Enligt Dreyfus och Dreyfus (1986, s. 21–22) sker färdighetsinläring genom fem stadier, där det första är novisstadiet. På detta stadium tillämpar nybörjaren regler mekaniskt utan att förstå helheten. Därför har socialsekreterare med minst ett års erfarenhet av arbete med eftervård av ungdomar med kriminell bakgrund för att garantera att informanterna har den

nödvändiga erfarenheten och kan bidra med insiktsfulla och pålitliga information.

För att genomföra studien kontaktades 55 kommuner i Sverige. Flera av dessa meddelade att de inte hade möjlighet att delta på grund av hög arbetsbelastning. Efter detta etablerades kontakt med fem socialsekreterare från två stora kommuner, som kunde delta i intervjuerna. För att bredda urvalet gjordes även försök att nå informanter via personliga kontakter, LinkedIn samt annonser i Facebookgrupper men dessa försök var utan framgång. Enligt Rautalinko (2023, s. 89) är detta tillvägagångssätt väsentligt för att minska risken för homogenitet. I detta fall var det nödvändigt att använda sig av flera informationskanaler för att skapa en mer representativ bild av hur erfarenheterna av eftervård kan skilja sig beroende på kontext och kommunstorlek. Eftersom det var svårt att hitta fler deltagare, hjälpte handledaren till med att hitta lämpliga informanter. En informant var från en liten kommun, medan två informanter var från en medelstor kommun. Totalt intervjuades åtta informanter.

4.1.4 Datainsamlingsmetod

Det första steget i datainsamlingen var att kontakta flera kommuner via mejl. När socialsekreterare som arbetar med eftervård av ungdomar kontaktades, skickades ett informationsbrev (se bilaga 1) till dem för vidare information. Samtycket inhämtades genom underskrift av samtyckesblankett (se bilaga 2), och därefter bokades ett möte. Intervjuguiden (se bilaga 3) skickades till deltagarna i samband med en länk till Teams-möten. Vidare har vi genomfört intervjuerna digitalt via Teams, vilket underlättade kontakten med informanter på avstånd. När vi frågade våra informanter om att boka ett möte föreslog de själva att intervjuerna skulle genomföras via Teams. Detta var inte något vi ursprungligen hade efterfrågat, men det visade sig vara fördelaktigt, eftersom det gav oss möjlighet att intervjua informanter från olika delar av Sverige utan att behöva fysiskt vara på plats.

För att undvika störningar och förlorad information säkerställdes en stabil internetuppkoppling, som även Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022, s. 72–73) betonar är relevant. Vidare betonar Yin (2013, s. 86–87) och Rautalinko (2023, s. 127) vikten av att förbereda teknisk utrustning, vilket säkerställdes genom att logga in på Teams tidigare för att kontrollera länk, ljud och anslutning. Intervjuerna spelades in med hjälp av mobiltelefoner och transkriberades med hjälp av Teams transkriberings verktyg. Dessutom har transkriberingarna korrigerats genom att inspelningarna lyssnades igenom för att justera texten (Rautalinko, 2023, s. 128–129), och sparades som rådata för framtida granskning.

Enligt Rautalinko (2023, s. 92) kan nervositet påverka informanten negativt genom att förvränga berättelsen, antingen genom ökad blyghet eller genom att informanten försöker kompensera sin rädsla genom att framstå som modig. För att motverka detta är det viktigt att skapa en trygg miljö för intervjun, vilket har beaktats genom att informanterna själva har fått välja plats för intervjuerna. Eftersom intervjuerna genomfördes digitalt via Teams, säkerställdes också att både intervjuaren och informanten hade kameran på, vilket bidrog till en mer jämlik och avslappnad atmosfär (Rautalinko, 2023, s. 96–101). Vidare har riktlinjerna för att skapa en trygg intervjumiljö följts, vilket inkluderar bland annat att använda ett öppet kroppsspråk och att ge informanten tid att landa innan intervjun påbörjas. Dessutom har det ställts en inledande fråga för att hjälpa informanterna att känna sig bekväma i samtalet. På så sätt har det strävats efter att skapa en trygg och stödjande miljö under hela intervjuprocessen.

4.2 Analysmetod

Den valda analysmetoden är tematisk analys, en kvalitativ metod som enligt Rautalinko (2023, s. 174) är särskilt lämplig för att identifiera och analysera mönster i datamaterial. Tematisk analys valdes eftersom den möjliggör att både fånga explicita teman och utforska underliggande betydelser i datamaterialet, vilket var relevant för att förstå socialsekreterarnas erfarenheter och deras komplexitet. Kodning och kvalitativ analys har

använts i denna studie. En strukturerad process som omfattar fem faser har följts, där det finns möjlighet att röra sig fram och tillbaka mellan stegen för att nå en djupare förståelse (Yin, 2013, s. 180, 183). Syftet med denna process är att belysa socialsekreterarnas upplevelser av eftervården för ungdomar med kriminell bakgrund.

Den första fasen i analysen handlade om att systematiskt organisera och sammanställa allt insamlat datamaterial, som bestod av transkriberade intervjuer. Enligt Yin (2013, s. 184–185) ger detta forskaren en tydlig överblick över materialet och möjliggör en djupare förståelse av innehållet. För att säkerställa en effektiv kodningsprocess organiserades materialet i ett Worddokument som vi läste igenom flera gånger, vilket Rautalinko (2023, s. 176) framhåller som nödvändigt för att verkligen förstå innehållet.

Under demonteringsfasen delades datamaterialet upp i mindre enheter för att underlätta den fortsatta analysen. Genom öppen kodning, som är en central metod inom tematisk analys, identifierades och kodades specifika teman, mönster och relevanta delar av datamaterialet (Yin, 2013, s. 188–189). Detta innebär att vi noggrant granskade texten och valde ut enskilda meningar eller längre svar som gav insikter om de övergripande frågeställningarna. Dessa enheter kodades genom att vi markerade centrala begrepp och teman som vi fann återkommande i materialet. För att skapa preliminära kategorier, sammansattes liknande koder i grupper baserat på deras betydelse och relaterade innehåll. Det innebar att vi stegvis organiserade koderna för att identifiera större teman som fångade de mest framträdande aspekterna av datamaterialet. Under denna fas säkerställde vi att kategorierna var distinkta och inte överlappade, vilket är en grundläggande princip i tematisk analys (Rautalinko, 2023, s. 170–171).

Genom denna process definierades och justerades kategorierna kontinuerligt för att bättre spegla datamaterialets innehåll och struktur. För att fånga relevanta insikter skrevs det även minnesanteckningar under denna fas, där tankar och reflektioner kring datamaterialet dokumenterades. Dessa

anteckningar hjälpte till att hålla en kontinuerlig koppling till analysens frågeställningar och att förbereda inför nästa steg.

När de preliminära kategorierna hade identifierats, fortsatte arbetet med axial kodning, vilket är en del av den tematiska analysen (Yin, 2013, s. 193).

Syftet med denna fas var att utveckla och relatera kategorierna till varandra samt att koppla dem till forskningsfrågorna. Under denna fas analyserades relationerna mellan kategorierna, vilket enligt Rautalinko (2023, s. 175) kan innebära att dela upp större kategorier i underkategorier eller slå samman mindre kategorier som relaterar till samma tema. Genom axialkodning identifierades bredare mönster i datamaterialet samt centrala återkommande kategorier i socialsekreterarnas berättelser. Datamaterialet byggdes sedan upp igen under remonteringsfasen, där koder organiserades till teman baserade på semantisk eller fenomenologisk närhet (Yin, 2013, s. 201, 204). Tematisk analys möjliggjorde en iterativ process där teman justerades för att skapa en tydligare struktur och identifiera mönster i datamaterialet.

Slutligen var fokus i analysen att tolka och dra slutsatser utifrån det insamlade datamaterialet (Rautalinko, 2023, s. 163–164). I början av analysprocessen användes abduktion för att utveckla hypoteser och möjliggöra en förståelse för de oväntade eller svårförklarade aspekterna av datamaterialet, till exempel när nya mönster eller samband framkom i intervjusvaren. För att identifiera och tolka både explicita och underliggande betydelser (Yin, 2013, s. 218; Rautalinko, 2023, s. 178), analyserades datamaterialet tematiskt genom noggrann granskning samt sammankoppling av teman med studiens frågeställningar. Därefter namngavs och klargjordes teman på ett sätt som var meningsfullt både för analysens syfte och för läsaren (Rautalinko, 2023, s. 174). Resultatet blev en djupgående analys av socialsekreterarnas erfarenheter och upplevelser av ungdomarnas eftervård.

4.3 Forskningsetiskt förhållningssätt

I denna studie har det strävats efter att säkerställa ett etiskt förhållningssätt genom hela studiens process har det tillämpats forskningsetiska principer,

såsom information, samtycke och konfidentialitet, i enlighet med Vetenskapsrådet (2024, s. 12–13).

För det första uppfylldes informationskravet genom att deltagarna informerades om studiens syfte, upplägg och deras rättigheter. Detta gjordes genom att skicka ett informationsbrev via mejl innan intervjuerna, vilket innehöll detaljer om studiens mål, hur data skulle behandlas, och att intervjuerna skulle spelas in. För att säkerställa att deltagarna var fullt informerade inhämtades muntligt samtycke innan inspelningarna påbörjades. På detta sätt säkerställdes att deltagarna var medvetna om sina rättigheter och gav sitt godkännande till att deras svar dokumenterades (Vetenskapsrådet, 2024, s. 62–63).

För det andra uppfylldes samtyckeskravet genom att både skriftligt och muntligt samtycke inhämtades från samtliga deltagare. Samtyckesblanketten, som skickades tillsammans med informationsbrevet, klargjorde att deltagandet var frivilligt och att det när som helst kunde avbrytas utan att ange någon orsak (Vetenskapsrådet, 2024, s. 64–66). Denna dubbla procedur, med både skriftligt och muntligt samtycke, bidrog till att stärka deltagarnas trygghet och säkerställde deras frivilliga deltagande.

För att säkerställa konfidentialitet och skydda deltagarnas integritet har allt datamaterial pseudonymiserats, vilket innebär att vi använt koder (Informant 1- Informant 8) för att identifiera individer och benämnt kommuner som liten, medelstor och stor kommun. Vi har även anonymiserat känsliga uppgifter som kunde kopplas till deltagarnas identitet eller arbetsplatser. Åtkomsten till det insamlade materialet har begränsats till oss författare och vår handledare, och vi kommer att radera alla ljudfiler och transkriberat material efter att uppsatsen har godkänts (Vetenskapsrådet, 2024, s. 66–67, 77).

För att säkerställa konfidentialitet och skydda deltagarnas integritet har allt datamaterial pseudonymiserats genom användning av koder (Informant 1– Informant 8) för att identifiera individer och genom att kommuner benämns

som liten, medelstor eller stor kommun. Känsliga uppgifter som kunde kopplas till deltagarnas identitet eller arbetsplatser har anonymiserats. Åtkomsten till det insamlade materialet har begränsats till studiens författare och handledare. Enligt forskningsetiska principer kommer samtliga ljudfiler och transkriberat material att raderas efter att uppsatsen har godkänts (Vetenskapsrådet, 2024, s. 66–67, 77).

4.4 Arbetsfördelning

Arbetet har genomförts i nära samarbete, där vi gemensamt planerat struktur, formulerat frågeställningar, granskat tidigare forskning samt utformat intervjuguiden. Vi genomförde intervjuerna tillsammans och delade upp frågorna, vilket underlättade transkriberingen och säkerställde korrekt information. Vid transkribering och analys delade vi på arbetet men granskade alltid ömsesidigt för att säkerställa kvaliteten. Analysen och tolkningen skedde genom gemensamma diskussioner och kodning, där vi relaterade resultaten till teori och tidigare forskning. Slutligen delades ansvaret för språkgranskning och formatering.

4.5 Metoddiskussion

Kvalitativ forskning är lämplig för att undersöka komplexa frågor och sociala processer (Yin, 2013, s. 15, 19). En fördel med denna metod är att den ger detaljerad information, men en nackdel är att resultaten kan vara svårare att tillämpa på andra situationer, eftersom de endast gäller de specifika personer och kontexter som ingår i studien. Detta gör det svårt att generalisera till en större grupp (Rautalinko, 2023, s. 89). Å ena sidan blir det möjligt att analysera socialsekreterarnas egna erfarenheter i detalj, men å andra sidan kan det vara svårt att överföra resultaten till andra sammanhang, speciellt för att vi har fem informanter från två stora kommuner, två informanter från en medelstor kommun och en informant från en liten kommun. Detta kan anses göra generaliserbarheten utmanande eftersom vi inte har lyckats hitta lika många informanter från de olika storlekarna i kommunerna.

Det lilla och ojämna urvalet kan anses påverka generaliserbarheten negativt, eftersom det inte representerar hela bredden av socialsekreterare som arbetar i kommuner av olika storlekar. Med bara ett fåtal informanter från olika typer av kommuner är det svårt att säga om de observerade resultaten gäller för socialsekreterare i andra, större eller mindre kommuner. Däremot har vi observerat skillnader i hur specialiserade socialsekreterarna var mellan de olika kommunerna, och vi har kunnat dra slutsatsen att dessa skillnader troligen hänger samman med kommunens storlek. Denna observation ger oss avgörande insikter om hur arbetsvillkoren och tillgången till resurser kan variera beroende på kommunens storlek. Men eftersom vårt urval är begränsat till ett fåtal kommuner och informanter kan dessa resultat inte generaliseras till alla typer av kommuner eller till alla socialsekreterare i Sverige.

För att samla in data använde vi semistrukturerade intervjuer. Denna metod ger flexibilitet och gör det möjligt att ställa fördjupande frågor samtidigt som relevanta ämnen tas upp (Bryman, 2018, s. 563). En fördel med semistrukturerade intervjuer är att de låter deltagarna dela sina personliga erfarenheter, vilket kan ge oss insikter som annars inte skulle ha framkommit. Samtidigt finns det en risk att intervjuarens egen förförståelse och sätt att ställa frågor påverkar svaren (Bryman 2018, s. 562–563), vilket kan minska tillförlitligheten i studien. För att minska denna risk användes en intervjuguide med relevanta frågor, men vi ställde även följdfrågor som kunde ha påverkat svaren. Denna balans mellan en strukturerad och öppen metodik visar på en avvägning mellan att skapa utrymme för deltagarna och att minimera eventuella bias.

Digitala intervjuer för med sig både för- och nackdelar. Enligt Rautalinko (2023, s. 92) kan nervositet hos informanter påverka deras berättelser negativt, antingen genom ökad blyghet eller genom att de försöker framstå som modiga. För att motverka detta har informanterna själva fått välja tid, plats för intervjuerna, vilket ökar deras känsla av delaktighet (Rautalinko, 2023, s. 95). Alla informanter föredrog digitala intervjuer, vilket troligen

skapade en tryggare och mer avslappnad intervjusituation, något som enligt Rautalinko (2023, s. 96–101) är avgörande för pålitliga och genuina svar. Däremot påpekar Rautalinko (2023, s. 92) att den fysiska distansen gör det svårare att tolka icke-verbal kommunikation, såsom kroppsspråk, vilket kan påverka intervjuarens förståelse för informantens känslomässiga tillstånd. Fysiska möten hade även i detta fall kunnat skapa en mer personlig kontakt och en avslappnad, öppen kommunikation, vilket kan vara svårare att uppnå vid digitala möten.

I kvalitativa studier handlar validitet om att säkerställa tillförlitlighet, trovärdighet och användbarhet för framtida forskning (Yin, 2019, s. 83–84). Denna studie strävar efter att uppnå validitet genom att tydligt dokumentera och förklara vår metodik, redovisa eventuella svårigheter och motivera de metodval vi gjort. Genom att beskriva våra överväganden strävar vi efter att resultatet blir både tillförlitligt och relevant för andra studier inom området. Studien bidrar inte bara med insikter för vidare forskning om eftervård, utan dess metodologiska upplägg kan också fungera som en modell för framtida undersökningar.

5 Resultat och analys

I det följande avsnittet sammanfattas informanternas upplevelser och perspektiv på eftervårdsinsatser för ungdomar med kriminell bakgrund som lämnar SiS-hem. För att säkerställa anonymitet identifieras de åtta informanterna som "Informant 1" till "Informant 8". Deras svar presenteras utifrån tre teman, som vi benämner: Eftervårdens utmaningar: Hantering av risker och behov, Åtgärder för att främja bestående förändring i eftervården och Faktorer för bestående förändring. Dessa teman är vidare indelade i subteman och informanternas svar analyseras i relation till tidigare forskning och relevanta teorier för att ge en djupare förståelse av socialsekreterarnas erfarenheter.

5.1 Eftervårdens utmaningar: Hantering av risker och behov

Detta avsnitt besvarar den första frågeställningen och behandlar hur socialsekreterare identifierar ungdomars behov och risker, samt vilka behov och risker som anses relevanta i eftervården.

5.1.1 Socialsekreterarnas verktyg för kartläggning av behov och risker

Samtliga informanter betonar vikten av en individuell bedömning för att skapa en anpassad och effektiv eftervård. Bland de verktyg som lyfts fram i intervjuerna är BBIC, SAVRY och RBM. En tydlig överensstämmelse framträder bland de intervjuade socialsekreterarna när det gäller användningen av olika standardiserade verktyg för att kartlägga ungdomars behov och risker. Det framgår att informanterna anser dessa verktyg som centrala för att säkerställa en noggrann och individanpassad bedömning. Enligt deras synpunkter är det särskilt viktigt att riskbedömningar beaktar faktorer som diagnoser, familjesituation och personlighetsdrag. Informant 2 uttrycker detta på följande sätt:

Vi använder oss av flera verktyg för att bedöma risker och behov hos ungdomar, såsom SAVRY för att identifiera risk för återfall i brott och BBIC för att få en helhetsbild av barnets behov. SiS-hem använder sig av RBM, när ungdomar skrivs ut, för att hjälpa oss att kartlägga risknivåer och planera insatser. Vi anpassar alltid våra bedömningar efter individuella faktorer som diagnoser, familjesituation och personlighetsdrag för att säkerställa rätt stöd för varje ungdom. Jag tycker att individuellt anpassade riskbedömningar är en viktig förutsättning för att behandlingen ska lyckas.

Informant 2

I citatet ovan påpekas vikten av att göra individuella bedömningar och anpassa insatserna efter varje ungdoms specifika förutsättningar. Detta perspektiv belyser en övergripande förståelse för att en standardiserad bedömning kan belysa ungdomars individuella behov. Genom att ta hänsyn till dessa specifika faktorer kan eftervården anpassas på ett sätt som ökar chanserna för hållbar rehabilitering och förebygger återfall. Detta synsätt är väl förankrat i Bronfenbrenners (1979, s. 21) utvecklingsekologiska teori, som betonar att individens utveckling är en dynamisk process som sker genom interaktioner med olika nivåer av miljön. Här är det särskilt intressant att notera hur informanten talar om individuella faktorer som diagnoser, familjesituation och personlighetsdrag, som är relevanta för att skapa en individanpassad eftervård.

I Bronfenbrenners (1979, s.22) teori är mikrosystemet (det närmaste sociala nätverket, till exempel familj, skola, kamrater) av stor betydelse för individens utveckling. Utifrån detta kan det anses vara relevant att dessa faktorer bör beaktas i bedömningarna. Genom att använda verktyg som BBIC, SAVRY och RBM kartläggs dessa mikrosystem och deras inverkan på ungdomens situation, vilket kan anses leda till att insatserna skräddarsys efter de specifika behov som identifieras. Detta är enligt informanterna avgörande för en framgångsrik behandling.

Informant 2:s synpunkter stämmer väl överens med tidigare forskning, där Hau och Smedler (2011b, s. 87) har fokus på individuella riskbedömningar som betonar vikten av att utforma insatser utifrån varje individs egen situation, vilket är relevant för att förstå ungdomens utveckling och förändringsprocess. Åströms (2016, s. 7) betoning på verktyg som SAVRY illustrerar hur strukturerade metoder underlättar identifieringen av behov och riskfaktorer, vilket inte bara höjer kvaliteten på utredningar utan också minskar risken för återfall i brott. Detta kan kopplas direkt till socialsekreterarnas arbete, där en noggrann och evidensbaserad behovsanalys är avgörande för att stötta ungdomens utveckling och säkerställa relevanta eftervårdsinsatser.

Vidare framkommer att informant 6 använder RBM-modellen som ett centralt verktyg för att identifiera och utreda ungdomars risker, behov och mottaglighet. Detta understryker en medveten strategi för att skapa en mer nyanserad och individanpassad bedömning av varje ungdomssituation. Enligt informant 6 är rekommendationen att insatser för ungdomar med hög återfallsrisk ska vara intensiva, med många mål och områden att arbeta med samtidigt:

Vi utgår även från en modell som heter RBM – Risk, Behov och Mottaglighet. Modellen betonar vikten av att identifiera och utreda dessa tre aspekter för att kunna bedöma vad som är genomförbart. Rekommendationen är att insatserna ska vara väldigt intensiva, för ungdomar som har hög risk för återfall, med många mål och områden att arbeta med samtidigt. Vårt mål är att arbeta på det sättet, eftersom forskningen visar att det har mest effekt på ungdomar med den här typen av problematik... sedan finns det även andra individuella faktorer som påverkar hur genomförbart det faktiskt är i praktiken.

Informant 6

Enligt informant 6 är det avgörande att RBM-modellen tillämpas för att kunna bedöma vad som är realistiskt och genomförbart i behandlingen. Detta synsätt pekar på vikten av att inte enbart fokusera på risken för återfall, utan också på ungdomens specifika behov och deras förmåga att ta emot olika insatser. Informant 6 betonar att insatser för ungdomar med hög återfallsrisk bör vara intensiva och omfatta flera parallella mål, vilket stöds av forskning (Andrews & Bonta, 2007, s. 3–4; Dowden & Andrews, 2000, s. 449) som visar att sådana insatser ger bäst resultat för denna grupp.

I detta fall kan det tolkas som att socialsekreteraren arbetar i linje med vad den tidigare forskningen anser vara fungerande för ungdomarnas utvecklingsprocess i eftervården. Denna rekommendation kan också kopplas till Bronfenbrenners (1979, s. 3) teori, där han betonar att utveckling är en process som påverkas av individens interaktion med sina olika miljöer. En

intensiv och omfattande behandling kan ses som en form av mikrosystem där en ungdom får stöd från till exempel familj, socialtjänst och behandlingshem samtidigt.

Dessutom pekar Bronfenbrenner (1979, s. 25, 27) på att en individ inte bara behöver intensiva insatser, utan även bör vara mottaglig för förändring. Detta kan kopplas till Prochaska, DiClemente och Norcross (1992, s. 1103–1104) förändringsstadier, där ungdomar i begrundandestadiet börjar bli medvetna om sitt problem och överväga förändring inom en sexmånadersperiod. Detta stadie kan förklara varför vissa ungdomar är villiga att förändras, men ännu inte har påbörjat processen, vilket kräver specifika insatser för att stödja deras vidare utveckling mot förberedelsestadiet, där de faktiskt förbereder sig att genomföra förändringen. I dessa stadier kan ungdomarna anses vara mottagliga för stöd, vilket gör att intensiva insatser framstår som lämpliga för att stötta dem i förändringsprocessen och förhindra återfall i kriminalitet.

Informanterna identifierar risker och behov i eftervården genom verktyg som BBIC, SAVRY och RBM för att göra individuella bedömningar och anpassa insatser. De lyfter fram vikten av att beakta diagnoser, familjesituation och personlighetsdrag samt att ungdomar med hög återfallsrisk bör få intensiva åtgärder. Detta visar att individanpassade insatser effektivt stödjer ungdomars förändringsprocess och minskar risken för återfall.

5.1.2 Ungdomars risker och behov av sociala relationer i eftervård

Flera informanter betonar den avgörande roll som familjen och andra sociala relationer spelar för ungdomarnas välmående, särskilt de ungdomar som har varit placerade på SiS-hem. Informant 7 menar att för många av dessa ungdomar, trots svårigheter under placeringen, är känslan av ensamhet påtaglig, och deras tankar kretsar ofta kring vad familjen tycker eller känner. I dessa fall är positiva sociala relationer avgörande för ungdomens utveckling och förmåga att förändras. Informant 7 berättar:

För många barn och unga på SiS och andra låsta institutioner är känslan av ensamhet stor. De jag har mött tänker ofta på vad deras familj säger eller känner. I de här fallen blir familj, vänner och andra positiva sociala relationer otroligt viktiga för deras välmående och utveckling.

Informant 7

Informant 7 påpekar att för många av dessa ungdomar, trots de svårigheter de mött under placeringen, är känslan av ensamhet påtaglig, och deras tankar kretsar ofta kring hur familjen uppfattar deras situation. Detta tyder på att relationen till familjen, eller avsaknaden av denna, kan ha en stark påverkan på deras mentala och känslomässiga välbefinnande. I sådana fall blir positiva sociala relationer, som exempelvis stödjande familjeband eller andra meningsfulla kontakter, avgörande både för ungdomens utveckling och förmåga att förändras. Detta kan sammankopplas till Bronfenbrenners (1979, s. 22) teori. Han menar att ett mikrosystem är ett mönster av aktiviteter, roller och relationer som individen upplever i en specifik miljö med unika fysiska och materiella egenskaper.

I detta fall kan familjen anses vara en del av ungdomens mikrosystem och spelar en avgörande roll för dennes utveckling. Det kan även tolkas som att individens interaktioner inom mikrosystemet, såsom familj och vänner, påverkar direkt deras utveckling och välbefinnande. Vidare bekräftas detta synsätt av Pettersson (2018, s. 166) och Stattin (2001, s. 3009–3013), som betonar familjens betydelse för att förebygga kriminalitet och stärka ungdomens förmåga att förändra sitt liv. Detta kan även kopplas till Prochaska och DiClementes (1982, s. 276–287) transteoretiska modell där individer rör sig mellan fem stadier och deras motivation till förändring ökar gradvis i samband med att de rör sig mellan stadierna. Positiva relationer kan underlätta ungdomens förändringsprocess genom att hen blir motiverad att utvecklas i förändringsprocessen.

Vidare framhåller Informant 1 de svårigheter som uppstår när ungdomar söker bekräftelse i destruktiva umgängeskretsar, vilket ytterligare

understryker behovet av stödjande relationer och förändrade miljöer.

Informant 1 beskriver:

Många ungdomar är inte i en fas där de ser sina handlingar som ett problem. Ofta behöver de vuxna som bryr sig, därför kan de söka sig till ett umgänge där våld eller narkotika är en väg till status, vilket ger dem bekräftelse och en kortsiktig trygghet. Även om de flyttar till en annan kommun söker de sig tillbaka till gamla kretsar eller hittar nya, och utan egen motivation är det svårt för dem att förändras. Dessutom är det svårt att ge dem stöd, eftersom sociala medier är privata och inte går att kontrollera på samma sätt av föräldrarna, speciellt om ungdomarna är äldre.

Informant 1

Detta citat belyser hur ungdomars beteende och mognadsprocess ofta påverkas av bristen på stödjande vuxna, vilket kan leda till att de söker bekräftelse i destruktiva miljöer. Vidare kan det tolkas som att många av dessa ungdomar befinner sig i förnekelsestadiet, där de inte ser sitt beteende som ett problem (Prochaska, DiClemente & Norcross, 1992, s. 1103–1104). Förnekelsestadiet är särskilt relevant här, eftersom det förklarar varför ungdomar kan vara omedvetna om sitt eget beteende och motståndiga till att förändras. Det blir tydligt att ungdomar i förnekelsestadiet behöver insatser som inte bara fokuserar på att få dem att erkänna sina problem, utan även på att skapa en stabil och positiv miljö där de kan känna sig sedda och bekräftade.

Vidare, vid avsaknad av föräldrarnas insyn, ökar risken att ungdomarna söker sig till grupper som erbjuder falsk trygghet och status genom våld och droger. Informant 1 framhåller att för att stödja ungdomarna i att bryta dessa mönster är det avgörande att vuxna genuint engagerar sig och bryr sig om deras välbefinnande. Detta kan i sin tur skapa möjligheter för ungdomarna att röra sig framåt i sin förändringsprocess. Detta stämmer också överens med Höjer och Sjöbloms (2011a, s. 27–28) studie, som understryker vikten av betydelsefulla vuxna för att ungdomar ska klara övergången från samhällsvård till självständighet.

Därför kan det tolkas som att ungdomar, med stöd från positiva relationer, har bättre förutsättningar att upprätthålla förändringar. Detta belyser inte bara hur avgörande vuxnas engagemang är för ungdomars förändringsprocesser utan också hur bristen på stöd kan leda ungdomar in i destruktiva mönster. Detta är också i linje med Stattins (2001, s. 3009–3013) forskning, som visar att risken för att ungdomar dras in i kriminella eller destruktiva umgängeskretsar minskar om föräldrar har insyn i ungdomarnas aktiviteter och relationer. Dessutom krävs det också en balans mellan kontroll och tillit, vilket kan anses ge ungdomar en känsla av trygghet och stöd utan att begränsa deras självständighet. Vid tillfällen när denna balans brister, exempelvis vid föräldrarnas frånvaro eller brist på engagemang, kan det anses öka risken för att ungdomarna söker sig till umgängen där våld och droger erbjuder en känsla av status och samhörighet.

Socialsekreterare identifierar risker och behov i ungdomars förändringsprocess genom att uppmärksamma faktorer som ensamhet, destruktiva umgängeskretsar och avsaknad av stödjande vuxna. Vikten av att stärka ungdomars sociala nätverk, särskilt relationen till familjen, lyfts fram som en central del av insatserna. Genom att förstå ungdomars mognadsnivå och motivation, exempelvis genom att identifiera om de befinner sig i ett förnekelsestadium, kan socialsekreterare anpassa stödet för att skapa en stabil och positiv miljö. Balansen mellan kontroll och stöd, tillsammans med genuint engagemang från vuxna, är avgörande för att möta ungdomarnas behov och främja deras långsiktiga utveckling.

5.2 Åtgärder för att främja bestående förändring i eftervården

Detta avsnitt besvarar studiens andra frågeställning om vad eftervården behöver innehålla för att bidra till ungdomarnas förändringsprocesser samt socialsekreterarnas relation till ungdomarna, med fokus på åtgärder som individuellt stöd, familjebehandling och relationen mellan ungdom och socialsekreterare.

5.2.1 Anpassade insatser och stöd för ungdomar i eftervården

Flera informanter lyfter fram vikten av individanpassade insatser och familjebehandling för ungdomars utveckling och välmående, särskilt för de som har erfarenheter av kriminalitet och har varit placerade på SiS-hem. Informant 3 betonar att arbetet måste anpassas efter varje individs specifika behov och erfarenheter, och att behandlingsprogram såsom MST, KSL och REPULSE som tas fram i samarbete med SiS, kan vara avgörande för att stödja ungdomars förändringsprocess. Informant 3 berättar:

Vi arbetar med både individ- och familj anpassade insatser och behandlingsprogram som MST, KSL och REPULSE, där valet av insats grundas på de kartläggningar som vi gemensamt genomför tillsammans med SiS. Behandlingen kan ske på HVB-hem eller i hemmet, beroende på ungdomens behov, grad av kontroll och mottaglighet.

Informant 3

Informant 3 betonar att behandling bör anpassas efter individuella behov och att behandlingsprogram som MST, KSL och REPULSE, utvecklade i samarbete med SiS, kan vara avgörande för att stödja ungdomars förändringsprocess. Genom att kombinera evidensbaserade metoder med individanpassning kan det skapas en starkare stödstruktur, vilket ökar chanserna för långsiktig förändring. Detta perspektiv bekräftas av Henggeler (2016, s. 518–523), som visar att MST är effektivt för att minska beteendeproblem, särskilt i internationella studier. Vilket överensstämmer med Boxers m.fl. (2015, s. 26) studie som menar att MST kan minska återfall bland unga i kriminella nätverk, men att olika strategier kan krävas beroende på ungdomarnas individuella situationer. Detta pekar på vikten av att behandlingen är flexibel och anpassas efter varje ungdoms specifika behov och omständigheter.

Vidare stärker Hau och Smedlers (2011a, s. 419) forskning detta genom att understryka att rätt stöd vid rätt tidpunkt är avgörande för att minska risken för återfall i kriminalitet, vilket betonar betydelsen av att inte enbart använda universella metoder utan också överväga tidpunkten och kontexten för insatserna. Lindblom (2018, s. 35–37) påpekar att kognitiva behandlingsprogram som KSL kan minska kriminellt tänkande och återfallsfrekvens genom individuell behandling, vilket ytterligare stödjer tanken på att skraddarsydd insatser är mer effektiva. Detta kopplas även till Informant 3:s påpekande om att behandlingen kan anpassas, antingen på HVB-hem eller i hemmet, beroende på ungdomens risker, behov av kontroll och mottaglighet för insatser. En tydlig tendens framträder här, nämligen att ju mer individanpassad och flexibel behandlingen är, desto större är sannolikheten att återfall minskar och att långsiktig förändring främjas.

Detta kan även kopplas till Prochaska och DiClementes (1982, s. 276–287) fem förändringsstadier, där ungdomars motivation gradvis ökar när de rör sig mellan stadierna. Detta kan tolkas som att socialsekreterare beaktar dessa stadier genom att anpassa eftervården efter ungdomarnas risker och mottaglighet. Insatserna justeras med rätt grad av kontroll beroende på vilket stadium ungdomen befinner sig i. Till exempel kan en ungdom i de tidiga stadierna, som begrändandestadiet, ha lägre motivation, medan deras benägenhet att förändras ökar när de avancerar genom stadierna, vilket överensstämmer med den transteoretiska modellen (Prochaska & DiClemente, 1982, s. 276–287).

Vidare lyfter informanterna fram vikten av stöd med att hitta meningsfulla insatser för att hjälpa ungdomar i deras förändringsprocess efter samhällsvård. Ett sådant stöd framhålls som väsentligt för att främja en positiv utveckling. Sysselsättningens betydelse betonas, inte bara för att förhindra återfall i kriminalitet utan också för att ge ungdomarna en stabil grund att bygga sin framtid på. Som Informant 4 uttrycker det:

Vi hade en ungdom som flyttade från SiS-hem till ett familjehem, som fick stöd av familjehemmet för att hitta sysselsättning, genom att gå till arbetsförmedlingen. Sysselsättning är det viktigaste, tillsammans med basala behov som boende och ekonomi. Dessa grundläggande behov måste uppfyllas för att skapa trygghet och sammanhang. Utan sysselsättning är det lätt att falla tillbaka i missbruk eller gängbildning.

Informant 4

Informant 4 understryker vikten av att tillgodose ungdomars grundläggande behov för att skapa en stabil grund för deras framtida utveckling. Denna synpunkt belyser en avgörande aspekt av ungdomars rehabilitering, eftersom det inte enbart handlar om att åtgärda akuta problem utan även att skapa förutsättningar för långsiktig förändring. Detta stämmer överens med tidigare forskning som visar att ungdomar som lämnar samhällsvård ofta riskerar socialt utanförskap om deras grundläggande behov inte tillgodoses, vilket i sin tur kan leda till återfall i kriminalitet (Sallnäs & Vinnerljung, 2009, s. 187). I detta fall kan man se ett återkommande mönster där ungdomarnas möjlighet att bygga en ny och stabil identitet bortom den kriminella miljön försvåras om deras fundamentala behov inte tillgodoses.

Denna synpunkt förstärks ytterligare av forskning som betonar vikten av att ge ungdomar rätt stöd för att möjliggöra självförsörjning, vilket inte bara bidrar till deras ekonomiska oberoende utan även till deras sociala inkludering och framtida stabilitet (Bengtsson m.fl., 2018, s. 13–15; Glynn m.fl., 2018, s. 18–19). Det framgår tydligt att det rör sig om en helhetssyn, där både materiella och psykosociala behov måste beaktas för att skapa hållbara förutsättningar för varaktig förändring. Ytterligare forskning understryker detta genom att visa att många ungdomar som nyligen frigjorts från fängelse har svårt att hitta alternativ till den kriminella miljön de vill lämna, vilket skapar en risk för återfall. Johansson och Kangasvieri (2015, s. 25) påpekar att ungdomarna efterfrågar mer konkreta åtgärder, såsom jobb,

praktik eller fritidsaktiviteter, för att bryta den negativa spiralen. Detta pekar på vikten av att skapa förutsättningar för ungdomars rehabilitering, både genom konkreta sysselsättningar och mer långsiktiga stödinsatser.

Vidare kan socialsekreterare stödja ungdomarna genom att möta deras individuella behov, vilket kan hjälpa dem att ta sig framåt i förändringsprocessen. Genom detta stöd ökar sannolikheten att ungdomarna rör sig framåt mellan de olika förändringsstadierna som Prochaska och DiClemente (1992, s. 1103–1104) nämner i teorin. Om ungdomarna befinner sig i handlingsfasen, där individen aktivt försöker förändra sitt beteende, kan det tolkas som meningsfullt att ungdomarna får konkreta verktyg och stöd för att omvandla sina överväganden till praktiska åtgärder, i detta fall kan det exempelvis handla om sysselsättning. Tillsammans med basala behov som boende och ekonomi kan sysselsättning anses bidra till att skapa trygghet och sammanhang. Utan dessa grundläggande förutsättningar kan det tolkas som att det finns en ökad risk att ungdomarna återfaller i missbruk eller destruktiva umgängeskretsar.

Vidare kan det på detta sätt skapas förutsättningar för att ungdomarna kan avancera i förändringsprocessen och nå vidmakthållandestadiet (Prochaska & DiClemente, 1992, s. 1103–1104). I detta stadium handlar det om att befästa de nya vanor och rutiner som etablerats, vilket kan anses minska risken för återfall i kriminalitet. Rätt stöd i detta skede kan därför leda till en gynnsam utveckling och en hållbar förändring.

Vidare har det belysts genom informanternas erfarenheter och perspektiv att eftervården behöver innehålla individanpassade insatser, familjebehandling och stöd för att tillgodose ungdomarnas grundläggande behov såsom boende, ekonomi och sysselsättning. Insatser som MST, KSL och REPULSE, anpassade efter ungdomarnas behov, risker och mottaglighet, framhålls som väsentliga för att individanpassa eftervården och främja deras förändringsprocesser. Dessutom lyfts sysselsättningens betydelse fram, inte bara för att förhindra återfall i kriminalitet utan även för att skapa en stabil grund och trygghet för ungdomarna.

5.2.2 Relation till socialsekreterare

Flera informanter framhåller att kvaliteten på relationen mellan socialsekreterare och ungdom är avgörande för att kunna skapa ett effektivt stöd och förtroende. En god relation gör det möjligt för socialsekreterare att ställa krav, förklara beslut och samtidigt ge ungdomarna den emotionella stöden de behöver för att utveckla en förändring. Informant 6 betonar vikten av en respektfull relation, där både socialtjänst och ungdom kan hantera svåra ämnen öppet, vilket enligt informanten ökar ungdomens mottaglighet för hjälp. Som Informant 6 uttrycker det:

Relationen till familjen och ungdomen är avgörande för att de ska lita på oss och våra bedömningar. En respektfull relation leder till ökad respekt och mottaglighet som bidrar till att enklare hantera svåra ämnen. Det blir också lättare att få med klienten i planeringen, vilket minskar motståndet och öppnar upp för bättre kommunikation. För att bygga en sådan relation krävs ofta djupa samtal där man lär känna klienten, vilket möjliggör mer individanpassat stöd. Relationens kvalitet är därför en nyckelfaktor som påverkar arbetet.

Informant 6

Informant 6 betonar vikten av att bygga en respektfull och förtroendefull relation. Enligt informanten är detta avgörande för att skapa tillit, vilket gör det möjligt för klienterna att vara mer öppna och ta emot hjälp. Informant 6 förklarar att genom djupa samtal lär man känna klienten bättre, vilket i sin tur gör att stödet kan anpassas mer individuellt. Detta kan kopplas till Sjögrens (2018, s. 70–72) relationella teori som beskriver relationen som tvådelad, genom att både den individuella relationen och de organisatoriska ramarna spelar en avgörande roll. Socialsekreterarens förmåga att bygga förtroende och skapa en respektfull relation kan anses vara avgörande för att klienten ska känna sig trygg i processen, vilket i sin tur kan öka chanserna för ett effektivt socialt arbete.

Genom att etablera en professionell och konstruktiv relation kan socialsekreteraren både följa de etablerade ramarna och anpassa sitt arbete efter ungdomens individuella behov. Denna förmåga att anpassa arbetsmetoder kan anses vara väsentlig för ungdomar som har upplevt misslyckanden med tidigare insatser eller som kommer från destruktiva sociala miljöer. Vidare betonar Informant 1 att goda relationer är avgörande för att eftervården ska leda till förändring och att en balans mellan tydlighet och omtanke är viktig för att skapa en effektiv stödprocess. Informant 1:

En god relation är grundläggande för att kunna ställa krav och ge stöd. Socialsekreterare måste skapa förtroende så att ungdomar vågar vara öppna och ta emot hjälp. Tydlighet och ärlighet är viktigt, men också värme för att behålla förtroendet. En bra relation gör det möjligt att förklara beslut och motivera förändring. Ibland kan en specifik vuxen, som en socialsekreterare eller familjemedlem, vara den som gör skillnaden.

Informant 1

Informant 1 betonar att en god relation är grundläggande för att kunna ställa krav och ge stöd, särskilt i arbetet med ungdomar. Enligt informanten är tydlighet, ärlighet och värme avgörande för att upprätthålla förtroendet, vilket möjliggör förklaringar av beslut och motivering av förändring. Detta stämmer överens med Sjögrens (2018, s. 70–72) beskrivning av hur socialarbetare, genom sin organisatoriska roll, påverkar klientens upplevelse av stöd och förändring. En god relation kan anses skapa förutsättningar för att kombinera professionellt stöd med förståelse för individens behov, vilket kan anses göra att organisationens mål kan kommuniceras på ett mer tillgängligt och effektivt sätt.

Informant 1:s syn på relationens betydelse kan kopplas även till Simmels (1971, s. 43–44) teori om social interaktion, där utbytet mellan individer inte bara handlar om fysiska resurser utan även om känslor, förtroende och stöd. Simmel beskriver relationer som processer av ömsesidigt givande och tagande, vilket kan anses vara relevant för att förstå dynamiken mellan

socialsekreterare och ungdomar. Informanten betonar vikten av att ge värme, tydlighet och ärlighet för att bibehålla ungdomens förtroende. Detta kan tolkas som att det sker ett visst utbyte mellan socialsekreterare och ungdomar, där förtroende spelar en avgörande roll. Vidare framhåller informanten betydelsen av en god relation för att motivera ungdomen till förändring, vilket kan anses vara ett resultat av detta ömsesidiga utbyte.

Detta kan i sin tur tolkas som ett sätt att bygga samarbete och öppna upp för bättre kommunikation, vilket också understryks av Informant 1. Om socialsekreteraren inte kan etablera en tillitsfull relation, riskerar ungdomarna att vara mindre mottagliga för stöd, vilket kan hindra deras utveckling. Detta kan tolkas som att ett förtroendefullt utbyte är nödvändigt för att skapa en god relation, vilket i sin tur kan leda till ökad samarbetsvilja och ungdomens vilja att ta emot hjälp. Därmed kan en stark relation mellan socialsekreterare och ungdom vara avgörande för att stötta dem i deras förändringsprocess. Denna syn kan kopplas till Prochaska och DiClementes (1982, s. 276–287) teori om förändringsstadier, där ungdomarnas motivation ökar när de avancerar genom de olika stadierna. En god relation mellan socialsekreterare och ungdom, som byggs genom ömsesidigt förtroende och stöd, kan således leda till en ökad motivation för förändring, vilket också stämmer överens med vad Informant 1 betonar.

Vidare behöver eftervården innehålla både strukturerat stöd och en stark relation mellan socialsekreterare och ungdom för att effektivt bidra till ungdomarnas förändringsprocesser. Enligt informanterna är relationens kvalitet avgörande, eftersom en respektfull och förtroendefull relation skapar möjligheter att ställa krav, ge emotionellt stöd och motivera till förändring. Genom att etablera förtroende och ha djupa samtal för att lära känna ungdomen kan socialsekreterare anpassa stödet efter individuella behov, vilket ökar chanserna för en gynnsam utveckling.

5.3 Faktorer för bestående förändring

Detta avsnitt besvarar studiens tredje frågeställning om hur eftervårdsinsatser kan stödja ungdomars förändringsprocesser mot ett liv utan kriminalitet. Vidare fokuserar avsnittet på ungdomens motivation och delaktighet samt tydliga mål och struktur.

5.3.1 Ungdomens motivation och delaktighet

En genomgående observation som framträder från de intervjuade informanterna är betydelsen av att skapa individanpassade insatser för att stödja ungdomar som lämnar samhällsvård och deras övergång till ett liv utan kriminalitet. Flera informanter påpekar att motivation och egen vilja är avgörande för förändring, eftersom varaktiga resultat är svåra att uppnå om ungdomarna inte ser behovet av förändring eller känner sig delaktiga. Dessutom betonar informanterna att framgången i att hjälpa ungdomarna att integreras i samhället beror på hur väl stödet anpassas efter deras motivation och behov. Fokus ligger på att ungdomarna ska känna delaktighet i sin egen utvecklingsprocess, och insatser som sysselsättning, boende och utbildning lyfts fram som avgörande faktorer för att förebygga återfall i brott.

En central aspekt som lyfts av informant 5 handlar om vikten av att ungdomar som lämnar samhällsvård får känna att de har möjlighet att påverka den egna framtiden. Informanten uttrycker detta på följande sätt:

Motivation och egen vilja är avgörande för förändring. Om en ungdom inte ser behovet av förändring eller känner sig styrd av vuxna, utan att själv ha inflytande, blir det svårt att skapa varaktig förändring. Det är viktigt att ungdomarna är delaktiga i sin vårdplanering och känner att de har en aktiv roll. När de får sätta sina egna mål och förstå varför förändring behövs, blir processen mer meningsfull och ofta mer framgångsrik. Balansen mellan att sätta gränser och vara stödjande vuxen är avgörande för att hjälpa dem hitta sin egen väg.

Informant 5

Citatet belyser en avgörande aspekt i förändringsprocessen, det vill säga att ungdomens motivation och vilja att förändras är centrala för att skapa långsiktiga och hållbara förändringar. Detta perspektiv kan kopplas till Prochaska och DiClementes (1992, s. 1103–1104) teori om förändringsstadier, där individens motivation och vilja är avgörande för att ta steget från att vara omedveten om sitt problem (förnekelsestadiet) till att aktivt arbeta mot förändring (handlingsstadiet). Om ungdomarna inte upplever att de har inflytande över sin egen förändringsprocess, kan de fastna i de tidigare stadierna. Brist på självbestämmande riskerar att minska deras motivation, vilket gör det svårt att ta sig vidare i processen och kan leda till att de återvänder till ett tidigare stadium. Detta understryker vikten av att ge ungdomarna möjlighet till självbestämmande, för att de ska känna att de har kontroll över sina egna liv, vilket i sin tur kan öka deras motivation att utvecklas och genomföra förändringar.

Vidare beskriver Informant 2 att ungdomarna ofta är i en "honeymoon-fas" efter placeringen, men att framsteg kan avta över tid. Motivation och vilja att förändras beror på individens problematik och drivkrafter. Informant 2 berättar:

Under de första veckorna efter en placering är ungdomarna ofta i en "honeymoon-fas", där det mesta fungerar väl och de har med sig positiva erfarenheter från tiden på SiS. Med tiden kan dock vissa framsteg avta, och därför arbetar vi vidare med insatser för att bibehålla de positiva förändringarna. Motivation och vilja att förändras varierar beroende på individens problematik och egna drivkrafter.

Informant 2

Informant 2 beskriver hur ungdomar i början av en placering ofta är i en "honeymoon-fas" med positiva erfarenheter från SiS, men att motivationen kan avta över tid. För att bibehålla förändringarna krävs det kontinuerliga

insatser, eftersom individens vilja att förändras varierar beroende på problematik och drivkrafter. Detta kan kopplas till Bronfenbrenners (1979, s. 27) ekologiska utvecklingsteori, som betonar att individuella förändringar sker genom dynamiska processer mellan individen och de omgivande miljöerna. Om övergången från institutionsvård till självständigt boende inte sker med rätt stöd riskerar ungdomarna att återfalla i gamla mönster. Enligt teorin kan det anses vara avgörande att de externa faktorerna, såsom stöd från socialsekreterare och andra resurser, anpassas för att stödja ungdomens utveckling och långsiktiga förändring.

5.3.2 Tydliga mål och struktur

En gemensam uppfattning bland de intervjuade är betydelsen av att utveckla långsiktiga lösningar för ungdomar som lämnar samhällsvård. Samtliga informanter betonar vikten av individanpassade insatser för att stödja ungdomarna i att skapa en trygg och stabil framtid. Bland de aspekter som lyfts fram i intervjuerna är strukturerade och långsiktiga stödsystem, inklusive insatser för att minska brottslighet och stärka självkänsla genom sysselsättning och utbildning. Vidare framgår det att dessa åtgärder anses vara centrala för att minska risken för återfall i kriminalitet. I detta sammanhang beskriver Informant 1 vikten av långsiktiga mål för ungdomarnas rehabilitering:

Det långsiktiga målet är att ungdomarna slutar begå brott genom stabil skolgång, sysselsättning och stöd till föräldrar. Positiva vuxna och att bryta brottsliga vänskapskretsar är avgörande.

Socialsekreterarens mål är att se ungdomarna som självständiga individer, utan att behöva möta dem i yrkesrollen.

Informant 1

Citatet ovan tydliggör att långsiktig förändring kräver en kombination av sysselsättning, skolgång och positivt vuxenstöd som kan anses stärka ungdomarnas självständighet. Detta i sin tur kan anses hjälpa till att stärka

ungdomarnas självkänsla och ge stöd för att bryta negativa relationer samt att skapa förutsättningar för en varaktig förändring. Detta perspektiv kan kopplas till den transteoretiska modellen (Prochaska & DiClemente, 1982, s. 276–287), som ser förändring som en gradvis process där individens vilja och motivation är centrala faktorer. Enligt modellen kan återfall förekomma under förändringens gång, men det är just den inre motivationen som driver individen framåt. När ungdomar rör sig från begrändandestadiet till handlingsstadiet, blir aktiva insatser som sysselsättning och utbildning avgörande för att stödja deras utveckling.

En annan avgörande aspekt, som framkommer i intervjuerna, är stödet som ungdomarna får genom sina nära relationer och nätverk, vilket kan spela en betydande roll för att främja deras framsteg och stabilitet i förändringsprocessen. Dessutom när en ungdom placeras på HVB-hem som en del av eftervården innan denne kan återvända hem, är tydliga genomförandeplaner avgörande. Detta kan relateras till vikten av individanpassad behandling som tar hänsyn till ungdomens behov och situation, vilket ökar sannolikheten för långsiktiga framsteg och minskar risken för återfall i kriminalitet. Således är det nödvändigt att utveckla konkreta mål i vårdplanen och säkerställa att boendet gör planerna begripliga för ungdomen. Informant 3 förklarar:

Första steget är att sätta konkreta mål i vårdplanen och att boendet gör planerna lättförståeliga för ungdomen. Otydliga mål leder till förvirring. Delmål, som att komma hem i tid, måste vara konkreta och begripliga. Regelbundna uppföljningar, helst på plats, ger bättre insikt i ungdomens miljö och stärker relationen. Veckovis telefonkontakt med boendet är också viktigt.

Informant 3

Detta citat understryker betydelsen av tydliga och konkreta mål för att främja ungdomens utveckling. Informant 3 betonar att genom att säkerställa att ungdomen förstår vårdplanen och genomföra regelbundna uppföljningar, kan

kommunikationen mellan de olika parterna i ungdomens nätverk förbättras. Genom att utveckla skräddarsydda vårdplaner, som är relevanta och effektiva för den enskilda ungdomen, ökar chansen för långsiktiga framsteg och minskar risken för återfall i kriminalitet. För att detta ska vara möjligt är det avgörande att sätta upp konkreta och mätbara mål i vårdplanen samt säkerställa att boendet gör dessa mål begripliga och tillgängliga för ungdomen. Denna synpunkt kan kopplas till Bronfenbrenners (1979, s. 22, 25) utvecklingsekologiska teori, som betonar vikten av samspelet mellan olika system, exempelvis mellan ungdomens familj, boende och skola. Enligt Bronfenbrenner sker utveckling genom individens interaktion med dessa miljöer, och samspelet mellan dem, och mesosystemet, spelar en avgörande roll för ungdomens framgång. I detta fall bidrar regelbundna uppföljningar till att stärka banden mellan ungdomen, boendet och socialarbetare, vilket i sin tur stärker mesosystemet och främjar en positiv utveckling.

6 Slutsats och diskussion

Denna uppsats syftade till att skapa en djupare förståelse för hur socialsekreterare uppfattar och tillämpar eftervårdsinsatser för ungdomar med kriminell bakgrund efter placering på SiS-hem. Genom kvalitativa intervjuer med socialsekreterare från olika kommuner framkom avgörande insikter om deras arbetssätt och strategier. Studien undersökte hur socialsekreterare identifierar ungdomars risker och behov, anpassar insatser för att stödja deras förändringsprocess, samt hur betydelsefull relationen mellan socialsekreterare och ungdomarna anses vara i arbetet. Genom att integrera tidigare forskning samt teorier som den transteoretiska modellen, utvecklingsekologisk teori och relationell teori har studien bidragit med en fördjupad analys av de faktorer som påverkar ungdomars utveckling i eftervården.

Resultaten från intervjuerna visar att individanpassade insatser är avgörande för att stödja ungdomar som lämnar samhällsvård och förhindra återfall i kriminalitet. För att dessa insatser ska vara effektiva krävs noggranna

kartläggningar av ungdomarnas behov och risker, vilket gör det möjligt att ta fram individanpassade insatser som kan möta deras specifika situationer och öka chanserna för att främja förändringsprocesser och minska återfall i kriminalitet. Dessutom spelar ungdomarnas motivation och delaktighet i förändringsprocessen en betydande roll för att dessa insatser ska leda till varaktiga resultat. Flera informanter betonar vikten av att skapa starka relationer mellan socialsekreterare och ungdomar för att underlätta en trygg och stabil övergång till ett liv utan kriminalitet. Insatser som sysselsättning, utbildning och stöd från positiva vuxna lyfts också fram som nödvändiga för att främja förändringsprocesser och minska återfall i kriminalitet. Sociala relationer, särskilt inom familjen, är avgörande för ungdomarnas utveckling, och stöd från positiva miljöer kan motverka destruktiva umgängeskretsar.

Tidigare forskning visar att användning av evidensbaserade verktyg, som SAVRY och RBM, kan öka precisionen i behandlingar och förbättra rehabiliteringens effektivitet genom att förutsäga återfall och anpassa insatser efter ungdomars specifika behov och risker (Hau & Smedler, 2011a, s. 419; Åström, 2016, s. 7; Starfelt Sutton m.fl., 2020, s. 18–19). Detta bekräftas av uppsatsens resultat, där informanterna, från kommuner av olika storlekar, enades om att verktyg som BBIC, SAVRY och RBM ger en bra grund för att identifiera ungdomars behov och risker. Genom dessa verktyg kan individanpassade insatser skapas, vilket ökar chanserna för att främja förändringsprocesser och minskar risken för återfall i kriminalitet. Det tyder på att användningen av dessa verktyg är relevant oavsett kommunens storlek och kan tillämpas brett inom socialt arbete för att utveckla mer effektiva och individanpassade rehabiliteringsprogram.

Dessutom har tidigare forskning visat att individuellt anpassade behandlingsprogram som MST, KSL och REPULSE kan ha en avgörande betydelse för ungdomars rehabilitering, särskilt de som har erfarenhet av kriminalitet och varit placerade på SiS-hem (Henggeler, 2016, s. 518–523; Boxer m.fl., 2015, s. 26). Detta bekräftas av uppsatsens resultat, där informanterna betonar vikten av flexibel behandling baserad på ungdomars

individuella behov och risker. Informanterna berättar att genom samarbete med SiS, där insatserna baseras på gemensamma kartläggningar, kan individanpassade åtgärder förbättra förutsättningarna för långsiktig förändring och minska risken för återfall i kriminalitet. Detta tyder på att användning av evidensbaserade metoder som MST, KSL och REPULSE är relevanta för att skapa mer effektiva och individanpassade rehabiliteringsprogram, oavsett ungdomens bakgrund eller situation.

Tidigare visste vi att individuellt anpassade behandlingsprogram som MST, KSL och REPULSE är effektiva för ungdomars rehabilitering, nu vet vi också att när dessa program anpassas utifrån gemensamma kartläggningar med SiS, ökar chanserna för långsiktig förändring och minskar risken för återfall i kriminalitet. Detta innebär i praktiken att ett nära samarbete mellan socialsekreterare och SiS, där insatser anpassas för varje ungdoms individuella behov och risker, är avgörande för att främja en hållbar rehabiliteringsprocess.

Utifrån den transteoretiska teorin (Prochaska & DiClemente, 1992) visste vi tidigare att individens vilja att förändras är avgörande för att uppnå långsiktiga förändringar, samt för att främja utveckling och minska risken för återfall i gamla beteenden. Dessutom har uppsatsens resultat visat att det är avgörande att skapa insatser som är anpassade efter varje ungdoms specifika behov och förutsättningar. Informanterna framhåller att när ungdomarna får möjlighet att vara delaktiga i sin egen utvecklingsprocess, till exempel genom att sätta sina egna mål och förstå varför förändring är nödvändig, ökar chansen för framgångsrik rehabilitering. Denna delaktighet stärker deras inre motivation och minskar risken för återfall i kriminalitet. Dessutom visar resultaten att socialsekreterare behöver skapa en balans mellan att sätta gränser och att ge ungdomarna möjlighet att påverka sin egen förändringsprocess. Detta innebär att insatserna bör anpassas efter ungdomarnas individuella behov, vilket i sin tur kan öka deras engagemang och motivation för förändring. Genom att ungdomarna får vara aktiva

vårdplaneringen stärks deras känsla av självbestämmande, vilket har en positiv inverkan på deras långsiktiga utveckling.

Dessutom betonar den transteoretiska modellen (Prochaska & DiClemente, 1982) vikten av långsiktiga lösningar och individuellt anpassade insatser för ungdomar som lämnar samhällsvård, vilket kan minska risken för återfall i kriminalitet. Detta bekräftas i uppsatsens resultat, där informanterna framhåller att insatser som sysselsättning, skolgång och föräldrastöd är avgörande för att ge ungdomarna en stabil grund för framtiden. Vidare framgår det även att ungdomarnas delaktighet i rehabiliteringen, genom att sätta tydliga mål, stärker deras självkänsla och självständighet. Tidigare visste vi att långsiktiga mål är väsentliga för varaktiga förändringar, men nu vet vi också att det är avgörande att dessa mål är konkreta och begripliga för ungdomarna i vårdplanering. I praktiken innebär detta att socialsekreterare bör arbeta med att sätta upp mätbara och konkreta mål samt säkerställa att ungdomarna förstår dem. Genom regelbundna uppföljningar och en kontinuerlig dialog med ungdomarna och deras nätverk kan relationerna stärkas och chanserna för hållbar förändringsprocess ökar.

Vidare har uppsatsens resultat visat att kvaliteten på relationen mellan socialsekreterare och ungdomar spelar en avgörande roll för att skapa ett effektivt stöd och förtroende i rehabiliteringsprocessen. Sjögrens (2018, s. 70–72) relationella teori betonar att både den individuella relationen och de organisatoriska ramarna är avgörande för hur socialarbetare påverkar klientens upplevelse av stöd och förändring. Tidigare var vi medvetna om att dessa faktorer spelade en väsentlig roll, men nu vet vi även att en respektfull och tillitsfull relation mellan socialsekreterare och ungdom är avgörande för att skapa trygghet och möjliggöra en hållbar förändringsprocess.

Socialsekreterarens förmåga att bygga förtroende och skapa en respektfull relation är avgörande för att ungdomen ska känna sig trygg och delaktig i vårdplaneringen, vilket i sin tur förbättrar förutsättningarna för en varaktig förändring. I praktiken innebär detta att en trygg och respektfull relation gör att ungdomarna känner sig hörda och förstådda. Detta ökar deras vilja att

engagera sig i processen och ta emot hjälp, vilket gör det lättare att identifiera och arbeta med deras specifika behov. Genom denna relation kan socialsekreteraren bättre stödja ungdomarna i deras förändringsarbete, vilket kan leda till långvarig förändring.

Trots att informanterna lyfter fram relationens betydelse mellan socialsekreterare och ungdomar, har vi inte funnit någon relevant forskning som specifikt belyser detta, vilket understryker behovet av vidare forskning. Framtida studier bör därför fokusera på socialsekreterares erfarenheter av eftervård och deras relationer med ungdomar. Vidare skulle forskning om vikten av meningsfull sysselsättning för dessa ungdomar kunna ge värdefulla insikter för att minska risken för återfall i kriminalitet.

Avslutningsvis ger uppsatsens resultat, som baseras på intervjuer med åtta informanter från olika kommunstorlekar, värdefulla insikter om standardiserade verktyg, individuellt anpassade behandlingsprogram och vikten av en bra relation mellan socialsekreterare och ungdomar. Men det är av vikt att notera att eftersom urvalet är begränsat till endast åtta personer, kan resultaten inte generaliseras brett till hela populationen av socialsekreterare eller ungdomar som får eftervård. De erfarenheter och åsikter som framkommit i studien kan vara specifika för de informanter som deltog och kan variera beroende på kommunstorlek, resurser och individuella förutsättningar. För att kunna dra bredare slutsatser och generalisera resultaten skulle det behövas en större och mer representativ grupp informanter, med ett urval från olika typer av kommuner och med olika bakgrunder. På så sätt kan man få en mer heltäckande bild av hur individuella insatser och relationer mellan socialsekreterare och ungdomar fungerar i olika kontexter och om dessa metoder är lika effektiva över hela landet.

7 Referenslista

Acta Publica. (2023). Dömda till vård – en kvantitativ granskning av påföljden slutna ungdomsvård. Tillgänglig på:
<https://actapublica.se/nyheter/rapport-domda-till-varld/> (Hämtad: 13 januari 2025).

Andrews, D.A. & Bonta, J. (2017). *The psychology of criminal conduct*. 6:e uppl. New York: Routledge

Andrews, D.A., Bonta, J. & Hoge, R.D. (1990). *Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology*. *Criminal Justice and Behavior*, 17(1), s. 19–52. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/232552538_Classification_for_Effective_Rehabilitation_Rediscovering_Psychology (Hämtad: 08.10.2024)

Andrews, D.A., Bonta, J. & Wormith, J.S. (2011). *The risk-need-responsivity (RNR) model: Does adding the Good Lives Model contribute to effective crime prevention?* *Criminal Justice and Behavior*, 38(7), s. 735–755.

Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/254082762_The_Risk-Need-Responsivity_RNR_ModelDoes_Adding_the_Good_Lives_Model_Contribute_to_Effective_Crime_Prevention (Hämtad: 08.10.2024)

Andersson Vogel, M. (2012). *Särskilda ungdomshem och vårdkedjor*

[Elektronisk resurs]: Om ungdomar, kön, klass och etnicitet

(Doktorsavhandling, Stockholms universitet). Tillgänglig

på: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-79215> (Hämtad:

08.10.2024)

Andersson, B., Aronsson, K., Hessle, S., Hollander, A. & Lundström, U.

(2004). *Barnet i den sociala barnvården*. Socialstyrelsen. Tillgänglig på:

[https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2004-110-12_200411012.pdf)

[dokument/artikelkatalog/ovrigt/2004-110-12_200411012.pdf](https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2004-110-12_200411012.pdf) (Hämtad:

28.11.2024)

Andersson, Bengt-Erik (1986). *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.

Andreasson, U. (2017). *Tillit – det nordiska guldets*. København: Nordisk Ministerråd. ANP 2017:731. Tillgänglig på:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:norden:org:diva-4849> (Hämtad: 11.10.2024).

Andershed, H., Andershed, A.-K., Swärd, H., Meeuwisse, A., & Andersson, G. (2013). *Perspektiv på sociala problem* (2 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bengtsson, M., Sjöblom, Y. & Öberg, P. (2018). Well, it's up to me now – Young care leavers' strategies for handling adversities when leaving out-of-home care in Sweden. *Nordic Social Work Research*, 8(1), s. 8–18.

Tillgänglig på: <https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1428673>. (Hämtad: 08.10.2024)

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan Stockholm: Liber.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Bonta, J., & Andrews, D. (2007). *Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation*. Ottawa: Public Safety Canada. Tillgänglig på: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pbletns/rsk-nd-rspnsvty/rsk-nd-rspnsvty-eng.pdf> (Hämtad: 02.11.2024)

Bonta, J. & Andrews, D. (2007). *Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation*. Public Safety Canada.

Borum, R., Bartel, P. och Forth, A. (2006). *Structured Assessment of Violence Risk in Youth (SAVRY)*. Ungdomsbedömning: Våldsrisk

(Validerad). Tillgänglig på: <https://www.rma.scot/wp-content/uploads/2023/01/Structured-Assessment-of-Violence-Risk-in-Youth-SAVRY.pdf> (Hämtad: 02.11.2024)

Boxer, P., Kubik, J., Ostermann, M. & Veysey, B. (2015). *Gang involvement moderates the effectiveness of evidence-based intervention for justice-involved youth*. *Children and Youth Services Review*, 52, s. 26–33.

Tillgänglig på:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740915000833>

(Hämtad: 30.11.2024)

Dreyfus, H.L. & Dreyfus, S.E. (1986). *Mind over machine: The power of human intuition and expertise in the era of the computer*. Oxford: Basil Blackwell

Dowden, C. & Andrews, D.A. (2000). *Effective correctional treatment and violent reoffending: A meta-analysis*. *Canadian Journal of Criminology*, 42(4), s. 449–476. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/285905441_Effective_correctional_treatment_and_violent_reoffending_A_meta-analysis (Hämtad: 02.10.2024)

Enell, S., Gruber, S. & Andersson Vogel, M. (red.) (2018). *Kontrollerade unga: Tvångspraktiker på institution*. Lund: Studentlitteratur.

Estrada, F. (1999). *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem: Utveckling, uppmärksamhet och reaktion*. [Doktorsavhandling, Stockholms universitet].

Tillgänglig på:

http://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.207023.1413445776!/menu/standard/file/Estrada%201999_Avhandling.pdf (Hämtad: 02.10.2024)

Glynn, N. & Mayock, P. (2018). I've changed so much within a year: Care leavers' perspectives on the aftercare planning process, *Child Care in Practice*. Tillgänglig på: [Green-OA-version_Glynn-Mayock_CCiP-Special_Issue.pdf](https://www.tcd.ie/~ccip/Glynn-Mayock_CCiP-Special_Issue.pdf);jsessionid=CDB9B709194CE79218FD11AEEC726FAD (tcd.ie) (Hämtad- 12.09. 2024)

Gümüscü, A., Nygren, L. & Khoo, E. (2015). Bringing the family back in: On role assignment and clientification in the Swedish social services. *Social Sciences*, 4(1), s. 117–133. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/271844818_Bringing_the_Family_Back_in_On_Role_Assignment_and_Clientification_in_the_Swedish_Social_Services (Hämtad- 12.12. 2024)

Hau, H.G. & Smedler, A. (2011a). *Young male offenders in community-based rehabilitative programmes: Self-reported history of antisocial behavior predicts recidivism*. *International Journal of Social Welfare*, 20(4), s. 413–420. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/236655943_Young_male_offender_s_in_community-based_rehabilitative_programmes_-_Self-

[reported_history_of_antisocial_behaviour_predicts_recidivism](#) (Hämtad: 20.10.2024)

Hau, H.G. & Smedler, A. (2011b). *Different problems - same treatment: Swedish juvenile offenders in community-based rehabilitative programmes*. *International Journal of Social Welfare*, 20(1), s. 87–96. Tillgänglig på: https://www.researchgate.net/publication/227839540_Different_Problems_Same_Treatment_Swedish_Juvenile_Offenders_in_Community-Based_Rehabilitative_Programmes (Hämtad: 12.09.2024)

Hedenström, M. (2014). *Aging out of foster care: The experiences of former foster youth who successfully navigated this transition*. *Developmental Child Welfare* Tillgänglig på: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/25161032211019411> (Hämtad: 09.10.2024)

Henggeler, S.W. & Schaeffer, C.M. (2016). Multisystemic Therapy®: Clinical Overview, Outcomes, and Implementation Research. *Family Process*, 55(3), pp. 514–528. Tillgänglig på: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/famp.12232> (Hämtad: 09.11.2024)

Hofer, H. von (2000). *Criminal violence and youth in Sweden: a long-term perspective*. Stockholm: Univ., Department of Criminology. Tillgänglig på: <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.1080/14043850050116264> (Hämtad- 09.10.2024)

Höjer, I. & Sjöblom, Y. (2011). Att stå på egna ben – om övergången från samhällsvård till vuxenliv. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (1), 24–38. Tillgänglig på: <https://socvet.se/article/view/2470/1794> (Hämtad- 10.10.2024)

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) (2023). *Allvarliga missförhållanden på SiS särskilda ungdomshem för flickor..* Tillgänglig på: <https://www.ivo.se/aktuellt/nyheter/2023/allvarliga-missforhallanden-pa-sis-sarskilda-ungdomshem-for-flickor/> (Hämtad: 29-10-2024)

Johansson, K. & Kangasvieri, N., (2015). *Att motverka kriminalitet genom samverkan. Studie av Social insatsgrupp i Linköping*. Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet. Tillgänglig på:

[https://liu.diva-](https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:882169/FULLTEXT01.pdf)

[portal.org/smash/get/diva2:882169/FULLTEXT01.pdf](https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:882169/FULLTEXT01.pdf) (Hämtad:

20.12.2024)

Levin, C. (1997). *Ungdomar i tvångsvård: Råbyundersökning 94*. Tillgänglig på: http://portal.research.lu.se/ws/files/57816947/1997_9.pdf (Hämtad:

29.10.2024)

Levine, D.N. (1971). *Georg Simmel on Individuality and Social Forms*. Chicago: University of Chicago Press.

Lindblom, S., (2018). *Kognitiv behandling av livsstilskriminalitet: En utvärdering av programmen Ett nytt vägval och Nya Utmaningar*.

Licentiatuppsats. Karlstads universitet, Institutionen för sociala och psykologiska studier. Tillgänglig på: [https://kau.diva-](https://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1206463/FULLTEXT02.pdf)

[portal.org/smash/get/diva2:1206463/FULLTEXT02.pdf](https://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1206463/FULLTEXT02.pdf) (Hämtad:

29.11.2024)

Lindquist, M.J., (2025). *Påverkar samhällsvård barns framtida kriminalitet?*. Tillgänglig på:

<https://snsse.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2023/10/paverkar-samhallsvard-barns-framtida-kriminalitet.pdf> (Hämtad: 13.01.2025)

Linnéuniversitetet (2021). *GDPR för studenter: Samtyckesblankett*.

Tillgänglig på: <https://lnu.se/ub/sjalvstudieguider/gdpr-for-studenter/>

(Hämtad: 15.10.2024)

Linnéuniversitetet. (2024). *Etikommittén sydost*. Tillgänglig på:

<https://lnu.se/mot-linneuniversitetet/samarbeta-med-oss/Projekt-och-natverk/etikommitten-sydost/> (Hämtad: 15.10.2024)

Lipsey, M.W. (2009). *The primary factors that characterize effective interventions with juvenile offenders: A meta-analytic overview*. *Victims and Offenders*, 4(2), s. 124–147. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/228662112_The_Primary_Factors_that_Characterize_Effective_Interventions_with_Juvenile_Offenders_A_Met-a-Analytic_Overview (Hämtad: 15.10.2024)

Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy : dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation

Mulvey, M.W. & Edward, P. (1993). *The prevention and treatment of juvenile delinquency: A review of the research*. *Clinical Psychology Review*, 13(2), s. 133–145. Tillgänglig på:

https://www.academia.edu/56029873/The_prevention_and_treatment_of_juvenile_delinquency_A_review_of_the_research (Hämtad: 15.10.2024)

Nilsson, D. (2023). Att de unga återfaller i brott är ett gigantiskt misslyckande, *Aftonbladet*, 4 oktober. Tillgänglig på:

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/76Oav3/att-de-unga-aterfaller-i-brott-ar-ett-gigantiskt-misslyckande> (Hämtad: 29.10.2024)

Pettersson, T. (2018). Sluten ungdomsvård och rätten till en ny chans. I M. Dahlstedt & P Lalander. (red.), *Manifest: för ett socialt arbete i tiden* (s. 165–180). Lund: Studentlitteratur.

Pettersson, T. (2023). *Tuffa tag och tillit – en ESO-rapport om utslussning, eftervård och återfall för dömda till sluten ungdomsvård*. Polis, Rättsväsende och Försvar. Stockholm: Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). Tillgänglig på: https://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2021/03/ESO_-2023_9_tuffa-tag-och-tillit_webb.pdf (Hämtad: 20.12. 2024).

Prochaska, J.O. & DiClemente, C.C. (1983). *Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(3), s. 390–395, Tillgänglig på: https://www.researchgate.net/publication/16334721_Stages_and_Processes_of_Self-Change_of_Smoking_-_Toward_An_Integrative_Model_of_Change (Hämtad: 22.09.2024).

Prochaska, J.O. & DiClemente, C.C. (1982) *Transtheoretical therapy: Toward a more integrative model of change*. *Psychotherapy*, 19(3), Tillgänglig på: <https://www.proquest.com/docview/614374925?pq-origsite=summon%26accountid=15115&sourcetype=Scholarly%20Journals> (Hämtad: 21.09.2024).

Prochaska, J.O., DiClemente, C.C. & Norcross, J.C. (1992). *In search of how people change*. *American Psychologist*, 47(9), s. 1102–1114. Tillgänglig på: https://www.researchgate.net/publication/201382100_In_Search_of_How_People_Change (Hämtad:21.09.2024)

Regeringskansliet (2024). *Förebyggande arbete och insatser för barn och unga*. Tillgänglig på:

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/09/forebyggande-arbete-och-insatser-for-barn-och-unga/> (Hämtad: 25.09.2024)

Rautalinko, E., (2023). *Intervjumetod: Från frågeställning till rapportering*. Svenska. Stockholm: Studentlitteratur

Sallnäs, M. och Vinnerljung, B. (2009). Samhällsvårdade tonåringar som unga vuxna – en uppföljande registerstudie, i Swärd, H. (red.) *Socionomens Forskningssupplement*. 25. Tillgänglig på: <https://socionomen.se/wp-content/uploads/2021/04/Socionomens-forskningssupplement-nr-25.pdf> (Hämtad: 28.10.2024)

Sjögren, Jessica (2018). *Med relationen som redskap?: om socialsekreterare, klientarbete och professionalitet i socialtjänsten*. Diss. Linköping :

Linköpings universitet, 2018 Tillgänglig på: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1247214/FULLTEXT01.pdf>

Socialstyrelsen. (2023). *Grundbok i BBIC. Barns behov i centrum*.

Tillgänglig på: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2023-9-8734.pdf> (Hämtad 24-11-2024)

Socialstyrelsen. (2011). *Svensk och internationell forskning om sociala interventioners effekter..* Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig på:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2011-4-17.pdf> (Hämtad: 20.12.2024)

Socialstyrelsen. (2022). *SAVRY (Structured Assessment of Violence Risk in Youth)*. Senast uppdaterad: 21 november 2022. Publicerad: 2 december 2018.

Tillgänglig på: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/savry-structured-assessment-of-violence-risk-in-youth/> (Hämtad: 20.11.2024)

Socialstyrelsen (2021). *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott: Kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Tillgänglig på: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2021-11-7626.pdf> (Hämtad: 19.11.2024).

Socialstyrelsen, (2019). *Ett nytt vägval*. Tillgänglig på:

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vidensbaserad-praktik/metodguiden/ett-nytt-vagval/>

(Hämtad: 10-12-2024).

Soydan, H. & Vinnerljung, B. (2016). *Några problem i utvärdering av sociala interventioner och utfallsstudier*. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2–3, 160–171. Tillgänglig på: <https://socvet.se/article/view/2798> (Hämtad: 20.12.2024)

Sundell, K., Hansson, K., Löfholm, C. A., Olsson, T., Gustle, L. & Kadesjö, C. (2008). The transportability of multisystemic therapy to Sweden: Short-term results from a randomized trial of conduct-disordered youth. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 550–560. Gothenburg University, Faculty of Social Sciences, & Department of Social Work. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/23196308_The_Transportability_of_Multisystemic_Therapy_to_Sweden_Short-Term_Results_From_a_Randomized_Trial_of_Conduct-Disordered_Youths#fullTextFileContent (Hämtad: 22.10.2024)

Sarnecki, J. (2017). *Brottsligheten och samhället*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Simmel, Georg (1971). *On individuality and social forms: selected writings*. Chicago: University of Chicago Press

Statens Institutionsstyrelse (2023). *Barn och ungas rättigheter*. 10 mars.

Tillgänglig på: <https://www.stat-inst.se/contentassets/6dab12e6e1244cb29ce430f27d826d23/ett-ar-efter-avslutad-behandling.pdf> (Hämtad 15.10.2024)

Statens Institutionsstyrelse (2023). *Barn och ungas rättigheter*. Tillgänglig på: <https://www.stat-inst.se/var-verksamhet/vard-av-unga/barn-och-ungas-rattigheter/> (Hämtad: 30.10.2023).

Statens Institutionsstyrelse, (2022). *Vår verksamhet*. Tillgänglig på: <https://www.stat-inst.se/var-verksamhet> (Hämtad 13.01.2025)

Stewart, E. A. (2003). School social bonds, school climate, and school misbehavior: A multilevel analysis, *Justice Quarterly*, Routledge: Storbritannien, 20(3), 575–604. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/248966608_School_social_bonds_school_climate_and_school_misbehavior_A_multilevel_analysis. (Hämtad: 25-09-2024)

Stattin, H. (2001). Öppna, inte övervakade, barn löper mindre risk att bli kriminella, *Läkartidningen*, 98(25), 3009–3013. Tillgänglig på:

<https://lakartidningen.se/wp-content/uploads/OldPdfFiles/2001/23117.pdf> (Hämtad: 30.10.2024)

Starfelt Sutton, L. C., Dynevall, M., Wennerholm, J., Åhlén, S., Rugge, T., Bourgon, G., & Robertsson, C. (2021). Evaluation of the Implementation of a Risk-Need-Responsivity Service in Community Supervision in Sweden.

Criminal Justice and Behavior, 48(5), 617–636. Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/345028062_Evaluation_of_the_Implementation_of_a_Risk-Need-Responsivity_Service_in_Community_Supervision_in_Sweden (Hämtad: 01.12.2024)

Tärnfalk, M., Alm, C. & Kaldal, A. (2022). *Barnets bästa när barn begår allvarliga brott*. Tillgänglig på: [https://www.stat-](https://www.statinst.se/contentassets/0b35488f124b472db2226be7895f8644/1-2022-barnets-basta-nar-barn-begar-allvarliga-brott.pdf)

[inst.se/contentassets/0b35488f124b472db2226be7895f8644/1-2022-barnets-basta-nar-barn-begar-allvarliga-brott.pdf](https://www.statinst.se/contentassets/0b35488f124b472db2226be7895f8644/1-2022-barnets-basta-nar-barn-begar-allvarliga-brott.pdf) (Hämtad: 30.10.2024)

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*. Tillgänglig på:

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html> (Hämtad: 20.09.2024).

Ward, T., Melser, J. & Yates, P. M. (2007). Reconstructing the Risk-Need-Responsivity model: A theoretical elaboration and evaluation, *Aggression and Violent Behavior*. Tillgänglig på:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S135917890600070X> (Hämtad: 22.09.2024)

UNICEF, (2023). *Våld mot barn*. Tillgänglig på: <https://unicef.se/skydd-fran-vald-och-exploatering/vald-mot-barn> (Hämtad: 14.01.2025)

Wiberg, E. (red.) (1976). *Pojkar i tvångsvård: Råbyundersökningen*. Stockholm: Prisma.

Yin, Robert K. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Åström, T. (2016). *Att bedöma behov – utredningar av ungdomar som begått kriminella handlingar*. The Department of Clinical Neuroscience, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden. Tillgänglig på:

https://openarchive.ki.se/articles/thesis/Att_bed_ma_behov_utredningar_av_ungdomar_som_beg_tt_kriminella_handlingar/26918959?file=48964315 (H

ämtad: 22.09.2024)

Bilaga 1

Informationsbrev

Till socialsekreterare som erbjuder eftervård till ungdomar utskrivna från SiS-hem.

Vi heter Raluca Geambasu och Shazia Nazari och studerar vid Linnéuniversitetet där vi utbildar oss till socionomer. Vi heter Raluca Geambasu och Shazia Nazari och är socionomstudenter vid Linnéuniversitetet. Vi kontaktar dig då vi för närvarande skriver en C-uppsats med syftet att fördjupa vår förståelse för socialsekreterares erfarenheter av eftervårdsinsatser för ungdomar, samt hur dessa insatser upplevs påverka ungdomarnas förändringsprocesser under perioden efter en placering på SiS-hem.

Vi planerar att intervjua 8–10 socialsekreterare som arbetar inom ungdomsvården. Deltagarna ska ha minst ett års erfarenhet av att arbeta med ungdomar inom socialtjänsten. Deltagandet är frivilligt, och deltagare kan när som helst avbryta sin medverkan. Innan intervjun genomförs kommer deltagarna att få både skriftlig och muntlig information om studiens syfte och upplägg. Deltagarna ombeds att ge sitt samtycke till att intervjun spelas in. Det inspelade materialet och den transkriberade texten kommer endast att vara åtkomliga för oss och vår handledare. Intervjuerna genomförs antingen på arbetsplatsen eller på annan avskild plats, och varje intervju beräknas ta cirka 60 minuter.

Alla intervjuer och det insamlade materialet kommer att hanteras konfidentiellt och förvaras på ett säkert sätt för att skydda deltagarnas integritet. När examensarbetet har godkänts kommer all insamlade data att raderas. I studiens resultat kommer varken enskilda individer eller specifika enheter inom socialtjänsten att kunna identifieras. Studien kommer att

redovisas i vårt examensarbete som publiceras på DIVA och på Linnéuniversitetets hemsida.

Om du har några frågor eller funderingar är du varmt välkommen att höra av dig till oss. Påskrivet intyg till studien kan mejlas till oss enligt kontaktinformationen nedan.

Växjö 2024-11-28

Studerande:

Raluca Geambasu, Shazia Nazari
Bengtsson

Handledare:

Mikael

Universitetslektor

Mejladress

mg224be@student.lnu.se

sn223pi@student.lnu.se

Telefon

0480-497014

Mejladress

mikael.bengtsson@lnu.se

u.se

Härmed intygas att jag har tagit del av information om studien och godkänner att denna studie får genomföras inom Socialtjänsten i enlighet med ovanstående beskrivning.

Ort,

datum _____

Signatur: _____

Namnförtydligande: _____

Tjänstetitel: _____

Bilaga 2

Samtyckesblankett

Samtyckesblankett för att delta i Att Bygga en Ny Framtid: *En kvalitativ undersökning om socialsekreterarnas syn på eftervårds-insatser för ungdomar efter SiS-hem*

Syftet med denna studie är att undersöka och skapa en djupare förståelse för socialsekreterares erfarenheter av eftervårdsinsatser för ungdomar, samt hur dessa insatser upplevs påverka ungdomarnas förändringsprocesser under perioden efter en placering på SiS-hem. Vi vill särskilt belysa hur dessa insatser stödjer ungdomars förändringsprocess mot ett liv utan kriminalitet och inom lagens ramar.

Genom att skriva under den här samtyckesblanketten godkänner du att dina personuppgifter behandlas inom ramen för uppsatsen som beskrivs ovan. Du kan när som helst dra tillbaka ditt samtycke genom att kontakta någon av studiens kontaktpersoner enligt uppgifter i informationsbrevet.

De personuppgifter som samlas in från dig omfattar förnamn, arbetsgivare (kommun i yrkesverksamhet) samt kontaktuppgifter (e-postadress). Dessa uppgifter kommer att behandlas under arbetet med vår C-uppsats och kommer därefter att raderas efter godkänd uppsats.

.....

Underskrift

.....

Ort och datum

.....

Namnförtydligande

Bilaga 3

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat med eftervårdsinsatser för ungdomar som har varit placerade på SiS? Hur tycker du att arbetet med eftervård har utvecklats under den här tiden?
2. Vilka behov och risker tycker du att eftervården behöver möta? Hur väl stämmer detta med den eftervård som faktiskt ges idag? Hur identifierar ni dessa behov och risker?
3. Hur skulle du beskriva de huvudsakliga och mer långsiktiga målen med eftervårdsinsatser för ungdomar som skrivits ut från SiS-hem? Vilka åtgärder anser du vara viktigast för att stödja deras utveckling på kort sikt, och vad behöver göras för att säkerställa deras långsiktiga stabilitet och välmående?
4. Vilken betydelse har eftervården, enligt din erfarenhet, för ungdomar som lämnar SiS-hem och vad är det som gör en skillnad för dessa ungdomar?
5. Hur anpassar du eftervården till ungdomarnas individuella behov och bakgrund? Vilka verktyg eller metoder använder ni för att identifiera och möta dessa behov?
6. I vilken utsträckning finns det vilja att delta i eftervårdens aktiviteter/insatser hos de ungdomar som varit placerade och kanske inlett en förändringsprocess under den tiden? Hur tolkar du viljan eller motståndet?

7. Vilken betydelse har motivation till förändring för eftervårdens resultat? Vad anser du är avgörande för att hjälpa ungdomarna att hitta motivationen till förändring? Hur upplever du att ungdomarnas motivation förändras under eftervårdsperioden?

8. Vilka tycker du är de viktigaste förutsättningarna för en lyckad eftervård?

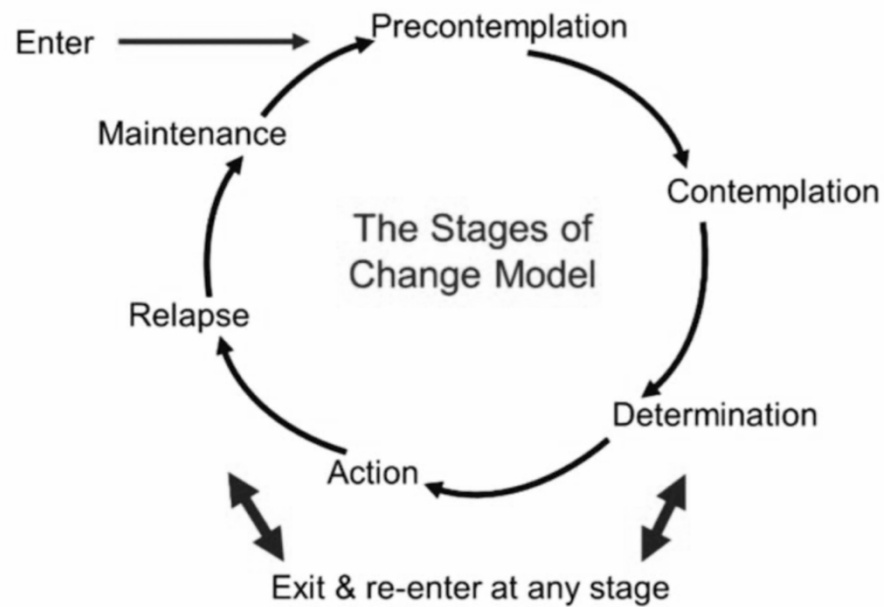
9. Vilken betydelse har relationen mellan socialsekreterare och ungdomar för en meningsfull eftervård? Vad kännetecknar en 'bra' relation mellan socialsekreterare och ungdomar i eftervården? Kan du ge exempel på hur både positiva och negativa relationer har påverkat ungdomars engagemang och deras förändringsprocess? Vad tror du var avgörande för hur dessa relationer utvecklades?

10. Vad är din uppfattning om hur eftervårdsinsatserna fungerar för ungdomar efter SiS-placering? Finns det specifika insatser som du anser fungerar väl respektive inte fungerar, och kan du ge exempel på sådana?

11. Hur tycker du att synen på eftervård och de insatser som görs inom detta område bör utvecklas framöver?

Bilaga 4

Transteoretiska modellen

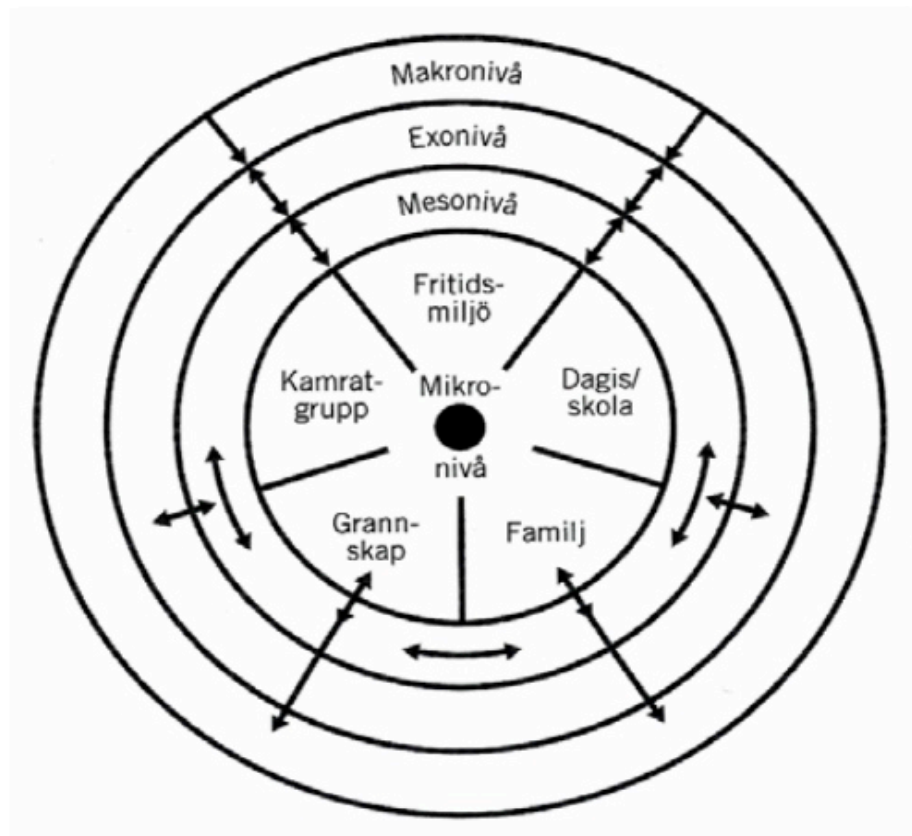
Figur 1. Förändringsprocessen och förändringsstadierna (Prochaska & DiClemente, 1982, återgiven i figuren av Wilderink m.fl., 2022, s.6)

Figur hämtad från:

Wilderink, L., Bakker, I., Schuit, A.J., Seidell, J.C., Pop, I.A. & Renders, C.M., 2022. A Theoretical Perspective on Why Socioeconomic Health Inequalities Are Persistent: Building the Case for an Effective Approach. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(14), s. 8384. <https://doi.org/10.3390/ijerph19148384>.

Bilaga 5

Utvecklingsekologisk teori

Figur 2. Gunvor Anderssons (2002) tolkning av Bronfenbrenners (1979) modell för den utvecklingsekologiska strukturen.

Figur hämtad från:

Andersson, Gunvor (2002): "Utvecklingsekologi och sociala problem" i Meeuwisse/Swärd (red) (2002): Perspektiv på sociala problem. Stockholm: Natur och kultur.